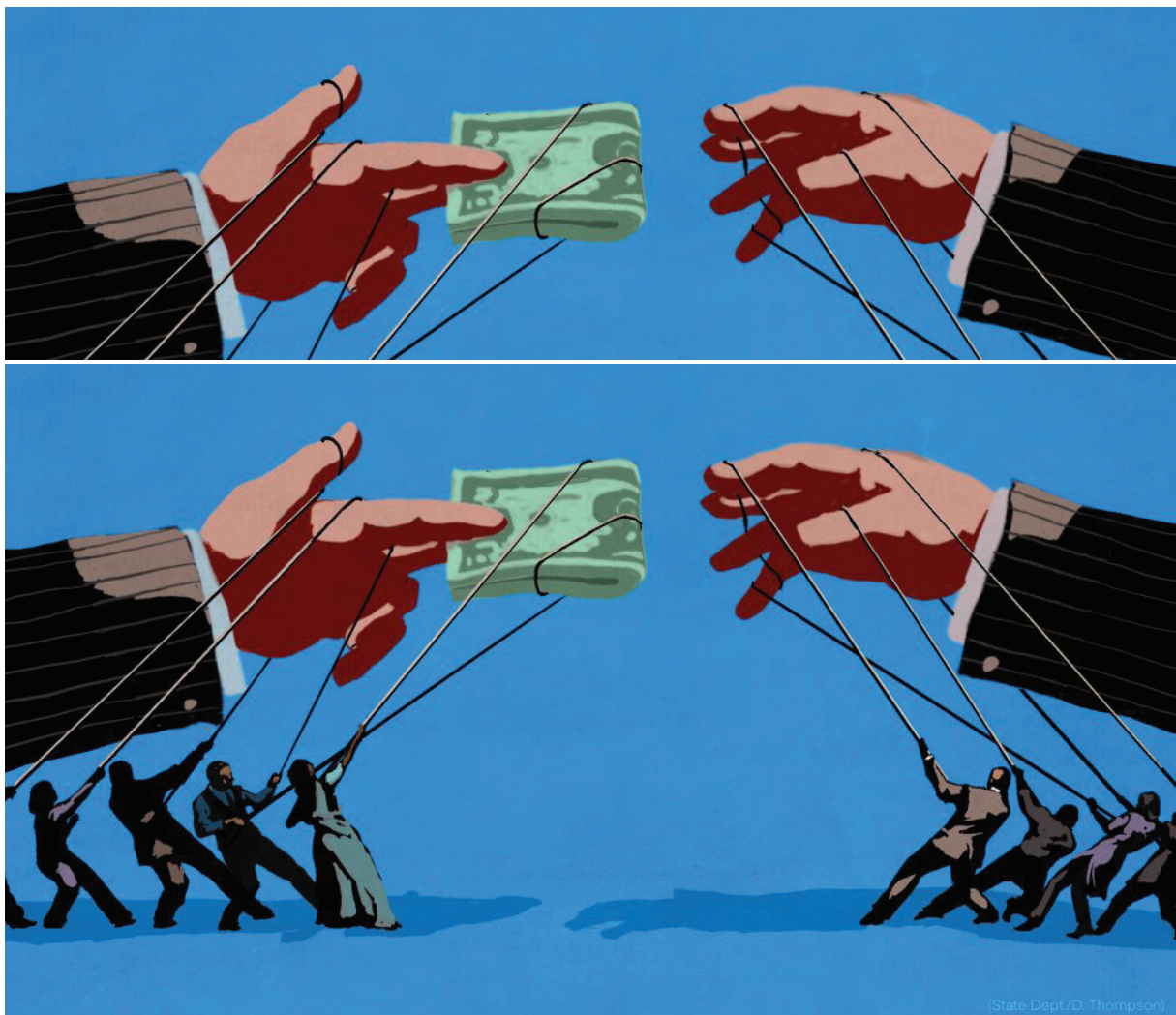

Ζητήματα διαχρονικού δικαίου στη δωροδοκία υπαλλήλου (άρ. 235-236 ΠΚ) μέσα από τη νομολογία του Αρείου Πάγου

[ΑΠ 1302/2022, ΑΠ 123/2022, ΑΠ 135/2023, ΑΠ 1470/2024]

Ουρανία Σαϊνίδου

Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ

πηγή εικόνας: Bhatt & Joshi Associates

I. Εισαγωγή

Κατά την εύστοχη διαπίστωση του Μπιτζιλέκη, οι συχνές νομοθετικές τροποποιήσεις των αδικημάτων δωροδοκίας (άρ. 235-236 ΠΚ) μαρτυρούν μια «ασυντόνιστη πολιτική και μια προχειρότητα στην αντιμετώπιση του φαινομένου της διαφθοράς των δημοσίων υπηρεσιών».¹ Αντικείμενο του παρόντος αποτελεί η ανάλυση των ουσιωδών και κατ' επανάληψη τροποποιήσεων των διατάξεων της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας,² στις οποίες επιδίδεται ο νομοθέτης με σκοπό την «πάταξη της διαφθοράς». Ενόψει της προϊούσας «νομοθετικής παλινωδίας», εντοπίζονται και αναλύονται οι προβληματικές διαχρονικού δικαίου που ανακύπτουν, με έμφαση στη νομολογιακή τους αντιμετώπιση. Τέλος, επιχειρείται η αποδελτίωση των ουσιωδών, πλην νομοθετικά αναπάντητων ερωτημάτων, ως αιτίου της πανθομολογούμενης αναποτελεσματικότητας των διατάξεων δωροδοκίας από την άποψη της αντεγκληματικής πολιτικής.

II. Ζητήματα διαχρονικού δικαίου: Το απαιτητικό έργο αναζήτησης της *lex mitior*

Ορθώς έχει επισημανθεί αναφορικά με τον «πυρήνα» των αδικημάτων διαφθοράς, ήτοι την παθητική και ενεργητική δωροδοκία, ότι «ελάχιστα άρθρα του Ποινικού μας Κώδικα υπέστησαν τόσες τροποποιήσεις και μάλιστα σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα», καθιστώντας πράγματι απαιτητικό το συνταγματικό καθήκον του εφαρμοστή του δικαίου προς εύρεση της *lex mitior*.³ Η υποχρέωση αυτή, που συνιστά θεμελιώδη αρχή του ποινικού δικαίου, αποτυπώνεται στο άρθρ. 2 ΠΚ ως εξής: «Αν από την τέλεση της πράξης ως την αμετάκλητη εκδίκασή της ίσχυσαν περισσότερες διατάξεις νόμων, εφαρμόζεται αυτή που στη συγκεκριμένη περίπτωση οδηγεί στην ευμενέστερη μεταχείριση του κατηγορουμένου».⁴ Επισημαίνεται ότι, κατόπιν της τροποποίησης του άρθρ. 2 ΠΚ με τον Ν. 4619/2019, κατοχυρώθηκε ρητώς ότι ο εφαρμοστής του δικαίου, κατά

1. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2024, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 83-84· Μπιτζιλέκης Ν., Η σύγχρονη διαμόρφωση των εγκλημάτων δωροδοκίας κατά τον Ποινικό Κώδικα – Ένα παράδειγμα μετανεωτερικού Ποινικού Δικαίου σε: Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας, 6^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, 2013, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 155· Μπιτζιλέκης Ν., Η διαφθορά ως νομικό και πολιτικό πρόβλημα, ΠοινΧρ 2009, σ. 97.

2. Από το αντικείμενο του παρόντος άρθρου εξαιρείται η εξίσου ουσιώδης ανάλυση των τροποποιήσεων της έννοιας του «υπαλλήλου».

3. Στοϊλα Α., Άρθρο 235 – Παθητική δωροδοκία σε: Χαραλαμπίκη Α. (επιμ.), Ποινικός Κώδικας – Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος 2^{ος} (άρθρα 207-473), 2011, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 232.

4. Η αρχή της αναδρομικής εφαρμογής ευμενέστερου ποινικού νόμου κατοχυρώνεται και συνταγματικά στο άρθρο 7 Σ, σύμφωνα με το οποίο: «Εγκλημα δεν υπάρχει ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο που να ισχύει πριν από την τέλεση της πράξης και να ορίζει τα στοιχεία της. Ποτέ δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που προβλεπόταν κατά την τέλεση της πράξης». Αντίστοιχες ρυθμίσεις συναντώνται και σε αυξημένης τυπικής ισχύος διατάξεις, ιδίως στα άρθρα 7 παρ. 1 ΕΣΔΑ, 15 παρ. 1 ΔΣΑΠΔ και άρθρο 49 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ.

την αναζήτηση της *lex mitior*, οφείλει να προβεί σε σύγκριση, όχι περισσότερων νόμων, όπως ίσχυε υπό το καθεστώς του παλαιού Ποινικού Κώδικα, αλλά *διατάξεων νόμων*, απομονώνοντας όμοια και μοναδικά συγκρίσιμα μεγέθη, ώστε να καταλήξει στην εφαρμογή της διατάξεως που *in concreto* οδηγεί στην ευμενέστερη ποινική αντιμετώπιση του κατηγορουμένου.⁵

1. Όσον αφορά το κριτήριο θεμελίωσης διακεκριμένης παραλλαγής του αδικήματος κατ'άρ. 235 παρ. 2 ΠΚ – ΑΠ 1302/2022

Μείζονες προβληματικές διαχρονικού δικαίου ανακύπτουν εξαιτίας των συχνών νομοθετικών μεταβολών αναφορικά με το κριτήριο θεμελίωσης διακεκριμένης παραλλαγής των αδικημάτων δωροδοκίας. Επισκοπώντας τη «δαιδαλώδη» νομοθετική εξέλιξη σχετικά με το εν λόγω ζήτημα, διαπιστώνεται ότι αρχικώς στο Σχέδιο ΠΚ 1933 κριτήριο θεσμοθέτησης διακεκριμένης παραλλαγής του αδικήματος αποτελούσε η νομιμότητα ή μη της συμφωνηθείσας υπηρεσιακής ενέργειας, χάριν της οποίας υποσχόταν, προσφερόταν ή παρεχόταν το «δώρο».⁶ Ωστόσο, η νομοθετική αυτή επιλογή ανετράπη διά του Ν.Δ. 1234/1972⁷, καθώς καταργήθηκε η διάκριση ανάμεσα στη δωροδοκία «*χάριν νομίμων πράξεων*» και τη δωροδοκία «*χάριν παρανόμων πράξεων*» –που τιμωρείτο αυστηρότερα– με το σκεπτικό ότι «*η διάκριση σε νόμιμες και παράνομες πράξεις του υπαλλήλου δημιουργεί στην πράξη ερμηνευτικά προβλήματα, εφόσον υπάρχουν πράξεις, νόμιμες κατ'επίφαση, οι οποίες όμως είναι ευθέως αντίθετες προς τον ηθικό νόμο ή τους κανόνες της χρηστής διοικήσεως, έτσι ώστε να μη δικαιολογείται οποιαδήποτε ευνοϊκή μεταχείριση του δράστη τους*».⁸

5. Στο πλαίσιο αυτό, ο εφαρμοστής του δικαίου απομονώνει και εξετάζει όμοια και συγκρίσιμα μεταξύ τους μεγέθη, όπως α) το σύνολο των στοιχείων της ειδικής υπόστασης του εγκλήματος, β) δικονομικές προϋποθέσεις μεικτού (ουσιαστικού και δικονομικού) χαρακτήρα, όπως η παραγραφή και η έγκληση, γ) κύριες στερητικές της ελευθερίας ποινές, χρηματική ποινή και παροχή κοινωνικού εγγράμιου, δ) παρεπόμενες ποινές, ε) η αναστολή της ποινής, ζ) η μετατροπή της ποινής σε άλλο είδος, η) τα κριτήρια επιμέτρησης, θ) η απόλυση υπό όρο κ.α. Ίδετε αντί πολλών Μυλωνόπουλο Χ., Ποινικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος, 2020, Π.Ν. Σάκκουλας, σ. 109 επ.· Καϊάφα Γκμπάντι Μ., Η αρχή της αναδρομικής εφαρμογής του ευμενέστερου νόμου στο νέο ποινικό κώδικα και η νομολογική της πρόσληψη, ΠοινΧρ 2022, σ. 321 επ.· Καϊάφα-Γκμπάντι Μ./Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Ποινικό δίκαιο – Γενικό Μέρος, 2025, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 112 επ.

6. **Άρθρο 235 ΠΚ:** «Δωροδοκία χάριν νομίμων πράξεων 1. Υπάλληλος απαιτών ή δεχόμενος δώρα ή έτερα μη προσήκοντα αυτό ωφελήματα ή την υπόσχεσιν τοιούτων, χάριν μελλούσης ή τελεσθείσης ήδη ενεργείας ή παραλείψεως νομίμου πράξεως, αναγομένης εις την υπηρεσίαν του, τιμωρείται διά φυλακίσεως μέχρις εξ μηνών ή διά χρηματικής ποινής. 2. Διά χρηματικής ποινής τιμωρείται ο κατά τα εν παρ. 1 προσφέρων, δίδων ή υπισχνούμενος εις υπάλληλον ή εις οικείον αυτού τοιαύτα δώρα και ωφελήματα» | **Άρθρο 236 ΠΚ:** «Δωροδοκία χάριν παρανόμων πράξεων 1. Υπάλληλος απαιτών ή δεχόμενος δώρα ή έτερα μη προσήκοντα αυτό ωφελήματα ή την υπόσχεσιν τοιούτων, χάριν μελλούσης ή τελεσθείσης ήδη υπηρεσιακής ενεργείας ή παραλείψεως αντικειμένης εις τα καθήκοντά του, τιμωρείται διά φυλακίσεως τουλάχιστον εξ μηνών. 2. Φυλάκισις επιβάλλεται εις τον κατά τα εν παρ. 1 προσφέροντα, δίδοντα ή υπισχνούμενον εις υπάλληλον ή εις οικείον αυτού τοιαύτα δώρα ή ωφελήματα».

7. Ν.Δ. 1234/1972 (ΦΕΚ Α 162/13.9.1972) «Περί αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως των άρθρων 235, 236 και 263 του Ποινικού Κώδικος» (εφεξής ΝΔ 1234/1972).

8. Ίδετε Ντζιώρα Δ., Αι διά του ΝΔ 1234/1972 επελθούσαι τροποποιήσεις εις τον Ποινικόν Κώδικα, ΠοινΧρ 1972, σ. 648 επ.

Το κριτήριο θεμελίωσης διακεκριμένης-κακουργηματικής περίπτωσης των αδικημάτων δωροδοκίας διαφοροποιήθηκε με τον Ν. 3666/2008.^{9,10} Ειδικότερα, επελέγη η αξία του ωφελήματος (υπέρβαση του συνολικού ποσού των 73.000 ευρώ) ως κριτήριο για την θεμελίωση διακεκριμένης παραλλαγής τόσο της ενεργητικής όσο και της παθητικής δωροδοκίας, για την οποία προβλεπόταν ποινή κάθειρξης έως 10 έτη. Υιοθετήθηκε, λοιπόν, η *λογική της διατίμησης*, την οποία είχε εγκαινιάσει ο νομοθέτης στον χώρο των περιουσιακών εγκλημάτων.¹¹ Επισημαίνεται ότι έως τον Ν. 3666/2008 το αδίκημα της παθητικής δωροδοκίας τιμωρείτο ως κακούργημα αποκλειστικά με την συνδρομή των προϋποθέσεων του άρ. 1 του Ν. 1608/1950,¹² υπό τους όρους ότι «στρέφεται κατά του δημοσίου ή των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή κατά άλλου νομικού προσώπου από εκείνα που αναφέρονται στο άρ. 263Α του Ποινικού Κώδικα» και συνάμα προκαλεί περιουσιακή βλάβη άνω των 50.000.000 δραχμών. Καθίσταται εναργής η προσπάθεια του νομοθέτη να τυποποιήσει τη δωροδοκία ως αδίκημα *περιουσιακό*, και δη *περιουσιακής βλάβης του Δημοσίου*, προσέγγιση που προκάλεσε –δικαίως– αντιδράσεις στη θεωρία.¹³ Ακολούθως, διά του Ν. 3943/2011¹⁴ προστέθηκε διαζευκτικά μια έτερη διακεκριμένη μορφή του αδικήματος της παθητικής δωροδοκίας, εφόσον ο «ο δράστης έχει την ιδιότητα του υπαλλήλου του Υπουργείου Οικονομικών». Εν συνεχεία, διά των Ν. 4055/2012¹⁵ και 4139/2013¹⁶ αυξήθηκε το κατώτατο όριο της αξίας του ωφελήματος βάσει του οποίου προβλεπόταν η διακεκριμένη παραλλαγή του αδικήματος της δωροδοκίας, στα 120.000 ευρώ, σε αντιστοιχία με τα υπόλοιπα περιουσιακά αδικήματα.

9. Ν. 3666/2008 (ΦΕΚ Α 105/10.6.2008) «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς και αντικατάσταση συναφών διατάξεων του Ποινικού Κώδικα» (εφεξής Ν. 3666/2008).

10. Η νομοτυπική υπόσταση των άρθρων 235-236 ΠΚ μεταβλήθηκε ως εξής: **Άρθρο 235 ΠΚ:** «1. Υπάλληλος, ο οποίος, κατά παράβαση των καθηκόντων του ζητεί ή λαμβάνει, άμεσα ή με τη μεσολάβηση τρίτου, για τον εαυτό του ή για τρίτο, ωφελήματα οποιασδήποτε φύσης ή δέχεται υπόσχεση τούτων, για ενέργεια ή παράλειψή του μελλοντική ή ήδη τελειωμένη, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. 2. Αν η αξία των ωφελημάτων υπερβαίνει το συνολικό ποσό των εβδομήντα τριών χιλιάδων (73.000) ευρώ, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών» | **Άρθρο 236 ΠΚ:** «1. Όποιος υπόσχεται ή παρέχει σε υπάλληλο, άμεσα ή με τη μεσολάβηση τρίτου, οποιασδήποτε φύσης ωφελήματα για τον εαυτό του ή για τρίτο, για ενέργεια ή παράλειψή του μελλοντική ή ήδη τελειωμένη, που ανάγεται στα καθήκοντά του ή αντίκειται σε αυτά, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. 2. Αν η αξία των ωφελημάτων υπερβαίνει το συνολικό ποσό των εβδομήντα τριών χιλιάδων (73.000) ευρώ, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών».

11. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2024, ό. π., σ. 85-86.

12. Ν. 1608/1950 (ΦΕΚ Α 301/28.12.1950) «Περί αυξήσεως των ποινών των προβλεπομένων διά τους καταχραστάς του Δημοσίου» (εφεξής Ν. 1608/1950). Τα αδικήματα δωροδοκίας προσετέθησαν στον κατάλογο των σχετικών αδικημάτων διά του Ν. 1738/1978.

13. Ίδετε ενδεικτικώς Αναγνωστόπουλο Η., Το Ελληνικό Δημόσιον και οι καταχραστάς του (Παρατηρήσεις στον Ν. 1608/50), ΠoinXp 1995, σ. 885 επ.

14. Ν. 3943/2011 (ΦΕΚ Α 66/31.3.2011) «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών» (εφεξής Ν. 3943/2011).

15. Ν. 4055/2012 (ΦΕΚ Α 51/12.3.2012) «Δίκαιη δίκη και εύλογη διάρκεια αυτής» (εφεξής Ν. 4055/2012).

16. Ν. 4139/2013 (ΦΕΚ Α 74/20.3.2013) «Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις» (εφεξής Ν. 4139/2013).

Ο Ν. 4254/2014,¹⁷ ο οποίος επέφερε την *πρώτη συστηματοποίηση* των διατάξεων σχετικά με τα αδικήματα δωροδοκίας, μετέβαλε εκ νέου το κριτήριο στοιχειοθέτησης διακεκριμένης-κακουργηματικής παραλλαγής των αδικημάτων δωροδοκίας, καθώς επανεισήχθη η επιλεγείσα από τον νομοθέτη του παλαιού Ποινικού Κώδικα διάκριση ανάμεσα στη δωροδοκία/δωροληψία «*χάριν παρανόμων πράξεων*» αφενός και «*χάριν νομίμων πράξεων*» αφετέρου. Αναλυτικότερα, ο νομοθέτης επέλεξε να τιμωρήσει τόσο τη δωροληψία όσο και τη δωροδοκία υπαλλήλου αυστηρότερα, ως κακουργήματα, εφόσον αντικείμενο της «συναλλαγής» δωροδότη-δωρολήπτη αποτελεί υπηρεσιακή ενέργεια ή παράλειψη που «*αντίκειται στα καθήκοντα*» του υπαλλήλου.¹⁸ Συμπληρωματικώς αναφέρεται ότι στο άρ. 235 ΠΚ προβλέφθηκαν ορισμένες πρόσθετες διακεκριμένες παραλλαγές του αδικήματος, σε περίπτωση που η πράξη τελέστηκε *κατ'επάγγελμα*, είτε *κατά συνήθεια*, είτε *όταν το αθέμιτο ωφέλημα είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας*. Παρ' όλα αυτά, δεν τυποποιήθηκαν αντίστοιχες διακεκριμένες μορφές ενεργητικής δωροδοκίας υπαλλήλου (άρ. 236 ΠΚ), καθώς ο νομοθέτης δεν αξιολόγησε ως ιδιαίτερα «πιθανή» την επανειλημμένη και συστηματική τέλεση πράξεων ενεργητικής δωροδοκίας προς όφελος μιας επιχείρησης, ώστε να δημιουργηθούν συνθήκες αναπαραγωγής συμπεριφορών διαφθοράς που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε διάβρωση της λειτουργίας της δημόσιας υπηρεσίας σε μεγάλη έκταση.¹⁹

Ο νέος Ποινικός Κώδικας (Ν. 4619/2019²⁰ έως και σήμερα) διατήρησε το κριτήριο της θεμελίωσης κακουργηματικής μορφής παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας αποκλειστικά σε περίπτωση που η υπηρεσιακή ενέργεια «*αντίκειται στα καθήκοντα*» του υπαλλήλου.²¹ Συνάμα, προβλέπεται αυστηρότερη κύρωση για την *κατ'επάγγελμα* τέλεση τόσο της πλημμεληματικής όσο και της διακεκριμένης μορφής *αποκλειστικά* στο αδικήμα της *παθητικής* δωροδοκίας.²²

17. Ν. 4254/2014 (ΦΕΚ Α 85/7.4.2014) «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις» (εφεξής Ν. 4254/2014).

18. Χατζηκόστας Κ., Η καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα με τα μέσα του ποινικού δικαίου, με έμφαση στη δωροδοκία ως κύρια μορφή διαφθοράς στην Ελλάδα - Οι σημαντικότερες αλλαγές που έφερε ο Ν.4254/2014, ΠοινΔικ 2016, σ. 369-380.

19. Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν 4046/2012 και άλλες διατάξεις» (Ν. 4254/2014), σ. 55.

20. Ν. 4619/2019 (ΦΕΚ Α 95/11.6.2019) «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα» (εφεξής Ν. 4619/2019).

21. **Άρθρο 235 παρ. 1-2 ΠΚ:** «1. Υπάλληλος ο οποίος ζητεί ή λαμβάνει, άμεσα ή μέσω τρίτου, για τον εαυτό του ή για άλλον, οποιασδήποτε φύσης αθέμιτο ωφέλημα, ή αποδέχεται την υπόσχεση παροχής τέτοιου ωφελήματος, για ενέργεια ή παράλειψή του σε σχέση με την άσκηση των καθηκόντων του, μελλοντική ή ήδη τελειωμένη, τιμωρείται με φυλάκιση και χρηματική ποινή. Αν ο υπαίτιος τελεί την πράξη του προηγούμενου εδαφίου κατ'επάγγελμα τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών και χρηματική ποινή. 2. Αν η ως άνω ενέργεια ή παράλειψη του υπαίτιου αντίκειται στα καθήκοντα του, τιμωρείται με κάθειρξη έως δέκα έτη και χρηματική ποινή. Αν ο υπαίτιος τελεί την πράξη του προηγούμενου εδαφίου κατ'επάγγελμα τιμωρείται με κάθειρξη και χρηματική ποινή έως χίλιες ημερήσιες μονάδες».

22. **Άρθρο 236 παρ. 1-2 ΠΚ:** «1. Όποιος προσφέρει, υπόσχεται ή παρέχει σε υπάλληλο, άμεσα ή μέσω τρίτου, οποιασδήποτε φύσης αθέμιτο ωφέλημα, για τον εαυτό του ή για άλλον, για ενέργεια ή παράλειψη του υπαλλήλου σε σχέση με την άσκηση των καθηκόντων του, μελλοντική ή ήδη τελειωμένη, τιμωρείται με φυλάκιση έως τρία έτη

Σημαίνουσες προβληματικές διαχρονικού δικαίου²³ απορρέουν από την επιλογή του νομοθέτη να διαφοροποιήσει το κριτήριο στοιχειοθέτησης διακεκριμένης περίπτωσης ενεργητικής-παθητικής δωροδοκίας, επιλέγοντας την αξία του ωφελήματος²⁴ με τον Ν. 3666/2008 και έως τον Ν. 4254/2014, όπου επανήλθε το ισχύον έως και σήμερα κριτήριο της νομιμότητας ή μη της υπηρεσιακής ενέργειας. Το ζήτημα αυτό, καθ' όσον αφορά το αδίκημα της παθητικής δωροδοκίας (άρ. 235 ΠΚ), αναδεικνύεται εναργώς στην *ΑΠ 1302/2022*.²⁵

Τα πραγματικά περιστατικά της εν λόγω υπόθεσης συνοψίζονται ως εξής: Υπάλληλος του Υπουργείου Οικονομικών, εκμεταλλευόμενος την ιδιότητά του αυτή, απαίτησε ωφέλημα προκειμένου να μεσολαβήσει για την επιτάχυνση της έγκρισης επιδότησης προς την επιχείρηση του δωροδότη. Ο δωρολήπτης-υπάλληλος ζήτησε κατ' αρχήν το ποσό των 300.000 ευρώ με σκοπό να «διεκπεραιώσει» τον φάκελο του δωροδότη, άλλως, η διαδικασία θα διαρκούσε περί τα 4 έτη, γεγονός το οποίο θα απέβαινε ζημιογόνο για την ξενοδοχειακή επιχείρησή του. Ο χρόνος τέλεσης της αποδιδόμενης πράξης εκτείνεται από το Μάρτιο του 2009 έως και 4 Μαΐου 2012. Από το χρονικό διάστημα αυτό έως και την εκδίκαση της υπόθεσης ενώπιον του Αρείου Πάγου, η διάταξη του άρ. 235 ΠΚ υπέστη πληθώρα τροποποιήσεων.²⁶ Επισκοπώντας τα κριτήρια επιλογής της ευμενέστερης ποινικής διάταξης κατ' άρ. 2 ΠΚ, ευμενέστερος είναι ο νόμος που μεταβάλλει τον χαρακτήρα της πράξης από κακουργηματικό σε πλημμεληματικό, καθώς οδηγεί σε ευνοϊκότερη για τον κατηγορούμενο ποινική μεταχείριση, όχι μόνο ως προς την προβλεπόμενη ποινή, αλλά και ως προς τον χρόνο της παραγραφής, αφού το πλημμέλημα υπόκειται σε βραχύτερη προθεσμία παραγραφής από εκείνη του κακουργήματος.²⁷ Το Ανώτατο

ή χρηματική ποινή. 2. Αν η ως άνω ενέργεια ή παράλειψη αντίκειται στα καθήκοντα του υπαλλήλου, ο υπαίτιος τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών και χρηματική ποινή».

23. Επ' αυτού του ζητήματος βλ. ιδίως ΑΠ 1692/2019 (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), η οποία αφορά λήψη αθέμιτου ωφελήματος (χρημάτων) από την κατηγορούμενη-υπάλληλο ΙΚΑ, προκειμένου να διαγράψει οφειλές του εγκαλούντος στο ΙΚΑ, ενώ δεν είχε σχετική αρμοδιότητα με χρόνο τέλεσης την 25.10.2013 και 29.10.2013. Εν προκειμένω, εφαρμογής τυγχάνει ως ευμενέστερη η διάταξη του παλαιού Ποινικού Κώδικα και συγκεκριμένα προ του Ν. 4254/2014, καθώς υπό το εν λόγω νομοθετικό καθεστώς, η περίπτωση δωροδοκίας για υπηρεσιακή ενέργεια που «αντίκειται στα καθήκοντα» του υπαλλήλου, τιμωρούνταν ως πλημμέλημα. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι ως προς την ποινή εφαρμοστέα κρίθηκε η διάταξη του νέου ΠΚ (Ν. 4619/2019), καθώς προέβλεπε ευμενέστερο πλαίσιο στη πλημμεληματική μορφή του αδικήματος.

24. Όπως εξετέθη ανωτέρω, αρχικώς άνω των 73.000 ευρώ, ποσοτικό όριο που σύντομα αυξήθηκε στα 120.000 ευρώ.

25. ΑΠ 1302/2022, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

26. Περαιτέρω, συμπληρώνεται ότι στο άρ. 7 παρ. 1 στ. β' του Ν. 3610/2007 (ΦΕΚ Α 258/22.11.2007) οριζόταν ότι: «Στις υποθέσεις παθητικής δωροδοκίας υπαλλήλου φορολογικής ή τελωνειακής αρχής κατά το άρθρο 235 του Π.Κ., εκτός από τη στερητική της ελευθερίας ποινή, επιβάλλεται υποχρεωτικά και χρηματική ποινή η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ ούτε ανώτερη από πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ».

27. Όλος ενδεικτικώς, ιδετε *Μαρτίνη Μ.*, Άρθρο 2 ΠΚ σε: Χαραλαμπίκη Α. (επιμ.), Ο νέος Ποινικός Κώδικας (Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4619/2019 - Τόμος Πρώτος (άρθρα 1-234), 2024, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 23, με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία.

Ακυρωτικό επιμελώς διέκρινε *τρία* καθεστώτα νομοθετικών ρυθμίσεων, εφαρμόζοντας εν τέλει ορθώς το *ευμενέστερο* για τον κατηγορούμενο.

Πρώτον, κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης (Μάρτιος 2009 έως Μάιος 2012), πράξη παθητικής δωροδοκίας μπορούσε να τιμωρηθεί ως *κακούργημα* μόνον εφόσον η αξία του ωφελήματος υπερέβαινε το ποσό των 120.000 ευρώ ή αν ο δράστης είχε την ιδιότητα του υπαλλήλου του Υπουργείου Οικονομικών. *Δεύτερον*, κατόπιν της ριζικής τροποποίησης των διατάξεων περί δωροδοκίας με τον Ν. 4254/2014, κακούργηματική περίπτωση δωροδοκίας μπορούσε να στοιχειοθετηθεί μόνον εφόσον η υπηρεσιακή ενέργεια «αντίκειται στα καθήκοντα του υπαλλήλου», και προβλεπόταν αυστηρότερο πλαίσιο ποινής σε περίπτωση που η εν λόγω πράξη τελείτο κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια, ή αν το ωφέλημα ήταν ιδιαίτερης μεγάλης αξίας. *Τρίτον*, υπό το καθεστώς του νέου Ποινικού Κώδικα (Ν. 4619/2019), στην αρχική του μορφή, διατηρήθηκε το κριτήριο της παράνομης υπηρεσιακής ενέργειας για τη διακεκριμένη περίπτωση δωροδοκίας, με ευμενέστερο πλαίσιο ποινής, ενώ προβλέπεται αυστηρότερη τιμώρηση σε περίπτωση κατ' επάγγελμα τέλεσης του αδικήματος.

Ενώ, λοιπόν, κατά τον φερόμενο χρόνο τέλεσης της πράξης, η συμπεριφορά του κατηγορουμένου τιμωρείτο με ποινή καθείρξεως μέχρι δέκα (10) έτη, καθώς και υποχρεωτική χρηματική ποινή από πενήντα χιλιάδες ευρώ (50.000,00 €) έως πεντακόσιες χιλιάδες ευρώ (500.000,00 €), το Ανώτατο Ακυρωτικό όταν επελήφθη της υπόθεσης σε αναιρετικό επίπεδο, έκρινε ότι επρόκειτο για πράξη πλημμεληματικού χαρακτήρα, ως προς την οποία όφειλε να παύσει οριστικά η ποινική δίωξη λόγω παραγραφής.

2. Όσον αφορά το πλαίσιο ποινικών κυρώσεων – ΑΠ 123/2022

Μια ακόμα ένδειξη της επικρατούσας στα αδικήματα δωροδοκίας «νομοθετικής παλινωδίας» εντοπίζεται στο διαρκώς μεταβαλλόμενο πλαίσιο των απειλούμενων ποινικών κυρώσεων.²⁸

Ο νέος Ποινικός Κώδικας διατήρησε, εν πολλοίς, ακέραια τη νομοτυπική υπόσταση των αδικημάτων δωροδοκίας-δωροληψίας, όπως διαμορφώθηκε με τον Ν. 4254/2014· επέφερε, όμως, και σημαντικές μεταβολές στο κυρωτικό σκέλος τους.²⁹ Εν γένει, θα μπορούσε να ειπωθεί πως η μεταχείριση που επεφύλασσε ο Ν. 4619/2019 στους δράστες των συγκεκριμένων εγκλημάτων ήταν μάλλον *επιεικής*, καθώς προσανατολίστηκε κατά κύριο λόγο στον μετριασμό του προηγούμενου εξοντωτικού πλαισίου ποινών.

28. Επισημαίνεται ότι ο νομοθέτης του Σχεδίου του Ποινικού Κώδικα (1933) είχε επιλέξει να τυποποιήσει τα εγκλήματα δωροδοκίας αποκλειστικά σε πλημμεληματική μορφή, αντιμετωπίζοντας μάλλον επιεικώς τόσο τον δωροδότη όσο και τον δωρολήπτη.

29. Παπαχρήστου Μ., Άρθρο 235 – Παθητική Δωροδοκία σε: Χαραλαμπίκη Α. (επιμ.), Ο νέος Ποινικός Κώδικας – Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4619/2019, τόμος 2ος (άρθρα 235-469), 2025, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 1915-1916.

Όσον αφορά στο αδίκημα της παθητικής δωροδοκίας, ο Ν. 4619/2019 προέβλεπε στην πλημμεληματική μορφή της τελεσθείσας «*χάριν νομίμων ενεργειών*» πράξης ποινή φυλακίσεως – χωρίς κατώτατο όριο – και χρηματική ποινή, ενώ υπό το καθεστώς του παλαιού ΠΚ, ετίθετο ως ελάχιστο όριο η ποινή φυλακίσεως ενός (1) έτους. Εντούτοις, το πράγματι επιεικές πνεύμα του νομοθέτη του νέου Ποινικού Κώδικα αποτυπώθηκε στην αποκλιμάκωση του ποινικού κολασμού της ενεργητικής δωροδοκίας, η οποία τυποποιήθηκε αποκλειστικά σε πλημμεληματική μορφή με ποινή φυλακίσεως έως τρία έτη ή χρηματική ποινή στη βασική μορφή του αδικήματος και αντίστοιχα φυλακίσεως τουλάχιστον τριών ετών και χρηματική ποινή για την διακεκριμένη περίπτωση δωροδοκίας «*χάριν παρανόμων πράξεων*».³⁰ Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση επί του τελικού σχεδίου του νέου ΠΚ (Ν. 4619/2019), η ουσιώδης διαφοροποίηση στην ποινική αξιολόγηση δωροληψίας-δωροδοκίας οφείλεται στην εγγενώς μικρότερη απαξία της πράξης του δωροδότη έναντι της πράξης του υπαλλήλου-δωρολήπτη. Ο νομοθέτης, λοιπόν, αξιολογεί αυστηρότερα τον δωρολήπτη, δεδομένου ότι ο τελευταίος είναι επιφορτισμένος με την προάσπιση της ακεραιότητας και της αμεροληψίας κατά την εκτέλεση της δημόσιας υπηρεσίας και όχι ο ιδιώτης, του οποίου οι πράξεις δημιουργούν μόνο κίνδυνο για το έννομο αγαθό.³¹

Η τάση αποκλιμάκωσης στον ποινικό κολασμό των πράξεων δωροδοκίας, που επήλθε με το νέο ΠΚ (Ν. 4619/2019) στην αρχική του μορφή ανεστράφη λίαν συντόμως, καθώς μέσα σε λίγους μήνες ετέθη σε ισχύ ο Ν. 4637/2019,³² ο οποίος αποτέλεσε και την αφετηρία για την τελευταία ενότητα νομοθετικών τροποποιήσεων, με χαρακτηριστικό γνώρισμα τη σταδιακή αυστηροποίηση του κυρωτικού πλαισίου.³³ Η ριζική αυτή μεταστροφή της βούλησης του Έλληνα νομοθέτη ερείδεται στο διεθνές ενδιαφέρον που προξένησαν οι νομοθετικές μεταβολές του Ν. 4619/2019, καθώς η Ομάδα Κρατών για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης (GRECO) από κοινού με την Ομάδα Εργασίας του ΟΟΣΑ για τη διαφθορά διενήργησαν έναν ad hoc έλεγχο αναφορικά με την ποινική αντιμετώπιση της διαφθοράς στην Ελλάδα.³⁴ Στο πλαίσιο του ελέγχου αυτού, συντάχθηκε αναλυτική Έκθεση της GRECO, η οποία δημοσιεύτηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2019 και περιλαμβάνει συστάσεις προς «βελτίωση» του νομοθετικού πλαισίου.³⁵

30. **Άρθρο 236 ΠΚ:** «1. Όποιος προσφέρει, υπόσχεται ή παρέχει σε υπάλληλο, άμεσα ή μέσω τρίτου, οποιασδήποτε φύσης αθέμιτο ωφέλημα, για τον εαυτό του ή για άλλον, για ενέργεια ή παράλειψη του υπαλλήλου σε σχέση με την άσκηση των καθηκόντων του, μελλοντική ή ήδη τελειωμένη, τιμωρείται με φυλάκιση έως τρία έτη ή χρηματική ποινή. 2. Αν η ως άνω ενέργεια ή παράλειψη αντίκειται στα καθήκοντα του υπαλλήλου, ο υπαίτιος τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών και χρηματική ποινή».

31. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4619/2019 στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», σ. 48-49.

32. Ν. 4637/2019 (ΦΕΚ Α 180/18.11.2019) «Τροποποιήσεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και συναφείς διατάξεις» (εφεξής Ν. 4637/2019).

33. Παπαχρήστου Μ., ό. π., σ. 1916-1917.

34. Τριανταφύλλου Γ., Τα εγκλήματα διαφθοράς στον Δημόσιο Τομέα, Nova Criminalia, τεύχος 8ο, σ. 9.

35. Ad hoc Report on Greece (Rule 34), Adopted by GRECO as its 84th Plenary Meeting (Strasbourg, 2-6 December 2019), προσβάσιμο στην ιστοσελίδα <<https://rm.coe.int/ad-hoc-report-on-greece-rule-34-adopted-by->

Ενόψει τούτων, ο Ν. 4637/2019 επανέφερε την κακουργηματική μορφή των πράξεων δωροδοκίας «*χάριν παρανόμων πράξεων*», επιβάλλοντας ποινή καθειρξέως έως 8 ετών και χρηματική ποινή.³⁶ Περαιτέρω, στο πλαίσιο αυστηροποίησης του ποινικού κολασμού του αδικήματος της ενεργητικής δωροδοκίας, δυνάμει του άρ. 43 του Ν. 4855/2021³⁷ αυξήθηκε το πλαίσιο ποινής από φυλάκιση έως τριών ετών σε φυλάκιση χωρίς να προβλέπεται διαζευκτικά η δυνατότητα επιβολής μόνο χρηματικής ποινής, με την αιτιολογία ότι έτσι θα καλυφθούν και «*σοβαρότερες περιπτώσεις δωροδοκίας*».³⁸

Ολοκληρώνοντας την «πολυτάραχη» νομοθετική εξέλιξη των διατάξεων αναφορικά με τα εγκλήματα δωροδοκίας-δωροληψίας, επιβεβλημένη κρίνεται η αναφορά και στον πρόσφατο Ν. 5090/2024,³⁹ διά του οποίου έλαβε χώρα έτι περαιτέρω αυστηροποίηση του πλαισίου ποινών.⁴⁰ Ο νόμος αυτός αύξησε την προβλεπόμενη ποινή φυλάκισης των βασικών αδικημάτων δωρο-

greco-at-its-84th-plenary-m/1680994dc0>. Ίδτε και Csúri A., GRECO: Ad hoc Report on Greece, eucrim 2020.

36. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4637/2019 στο σχέδιο νόμου «Τροποποιήσεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και συναφείς διατάξεις», σ. 4.

37. Ν. 4855/2021 (ΦΕΚ Α 215/12.11.2021) «Τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες επείγουσες διατάξεις» (εφεξής Ν. 4855/2021).

38. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4855/2021 στο σχέδιο νόμου «Τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες επείγουσες διατάξεις», σ. 125.

39. Ν. 5090/2024 (ΦΕΚ Α 30/23.2.2024) «Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης -Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας» (εφεξής Ν. 5090/2024).

40. **Άρθρο 235 ΠΚ (παρ. 1-3)** «1. Υπάλληλος ο οποίος ζητεί ή λαμβάνει, άμεσα ή μέσω τρίτου, για τον εαυτό του ή για άλλον, οποιασδήποτε φύσης αθέμιτο ωφέλημα ανεξαρτήτως αξίας ή αποδέχεται την υπόσχεση παροχής τέτοιου ωφέληματος, για ενέργεια ή παράλειψή του σε σχέση με την άσκηση των καθηκόντων του, μελλοντική ή ήδη τελειωμένη, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή από πέντε χιλιάδες (5.000) έως πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ. Αν ο υπαίτιος τελεί την πράξη του προηγούμενου εδαφίου κατ' επάγγελμα, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) ετών και χρηματική ποινή από δέκα χιλιάδες (10.000) έως εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ. 2. Αν η ως άνω ενέργεια ή παράλειψη του υπαιτίου αντίκειται στα καθήκοντα του, τιμωρείται με κάθειρξη έως δέκα (10) έτη και χρηματική ποινή από πενήντα χιλιάδες (50.000) έως τριακόσιες χιλιάδες (300.000) ευρώ. Αν ο υπαίτιος τελεί την πράξη του προηγούμενου εδαφίου κατ' επάγγελμα τιμωρείται με κάθειρξη και χρηματική ποινή από εκατό χιλιάδες (100.000) έως δύο εκατομμύρια (2.000.000) ευρώ. 3. Υπάλληλος ο οποίος ζητεί ή λαμβάνει, για τον εαυτό του ή για άλλον, αθέμιτη παροχή περιουσιακής φύσης, επωφελούμενος από την ιδιότητά του, τιμωρείται με φυλάκιση, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλη ποινική διάταξη» | **Άρθρο 236 ΠΚ (παρ. 1-3)** «1. Όποιος προσφέρει, υπόσχεται ή παρέχει σε υπάλληλο, άμεσα ή μέσω τρίτου, οποιασδήποτε φύσης αθέμιτο ωφέλημα ανεξαρτήτως αξίας, για τον εαυτό του ή για άλλον, για ενέργεια ή παράλειψη του υπαλλήλου σε σχέση με την άσκηση των καθηκόντων του, μελλοντική ή ήδη τελειωμένη, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή από τρεις χιλιάδες (3.000) έως πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ. 2. Αν η ως άνω ενέργεια ή παράλειψη αντίκειται στα καθήκοντα του υπαλλήλου, ο υπαίτιος τιμωρείται με κάθειρξη έως οκτώ (8) έτη και χρηματική ποινή από είκοσι χιλιάδες (20.000) έως διακόσιες χιλιάδες (200.000) ευρώ. 3. Διευθυντής επιχείρησης ή άλλο πρόσωπο που έχει την εξουσία λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε επιχείρηση τιμωρείται με φυλάκιση έως δύο (2) έτη ή χρηματική ποινή, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα, αν με παραβίαση συγκεκριμένου καθήκοντος επιμέλειας, δεν απέτρεψε από αμέλεια πρόσωπο που τελεί υπό τις εντολές του ή υπόκειται στον έλεγχό του από την τέλεση προς όφελος της επιχείρησης πράξης των προηγούμενων παραγράφων».

ληψίας και δωροδοκίας σε ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον 1 έτους, ενώ παράλληλα προέβλεψε σωρευτικά επιβαλλόμενες, εξοντωτικές χρηματικές ποινές για τις διακεκριμένες παραλλαγές των αδικημάτων.⁴¹ Μάλιστα, λόγω της μεταβολής επί το αυστηρότερο του ανωτάτου ορίου του γενικού πλαισίου ποινής για τα κακουργήματα (άρ. 52 παρ. 2 ΠΚ), που επήλθε με το άρ. 138 του Ν. 5090/2024, είναι χαρακτηριστικό ότι για πρώτη φορά προβλέφθηκε ποινή καθείρξεως έως 20 ετών για τη διακεκριμένη παραλλαγή της κατ' επάγγελμα τέλεσης δωροληψίας χάριν παρανόμων πράξεων. Επισημαίνεται ότι η εν λόγω αυστηροποίηση επελέγη ως περισσότερο συμβατή με τις σχετικές συστάσεις του ΟΟΣΑ, αν και δεν έλειψαν οι αντιρρήσεις με έρεισμα την ανάγκη τήρησης της αρχής της αναλογικότητας αναφορικά με τη σωρευτική επιβολή δραστικών χρηματικών ποινών.⁴²

Όσον αφορά το αδίκημα της *παθητικής δωροδοκίας*, εξετάζοντας τις νομοθετικές διατάξεις, ως ίσχυσαν,⁴³ μπορούμε να διακρίνουμε *δύο καθεστώτα* όσον αφορά το απειλούμενο πλαίσιο ποινής: *Αφενός*, υπό τον νέο Ποινικό Κώδικα (Ν. 4619/2019) στην αρχική του μορφή προβλεπόταν για την πλημμεληματική μορφή της δωροληψίας η επιβολή ποινής φυλακίσεως και χρηματικής ποινής. *Αφετέρου*, μετά τη θέση σε ισχύ του Ν. 5090/2024 αυξήθηκε το πλαίσιο των ποινικών κυρώσεων και απειλείται πλέον φυλάκιση τουλάχιστον 3 ετών και χρηματική ποινή 5.000 έως 50.000 ευρώ. Ενόψει τούτων, καθίσταται σαφές ότι τυγχάνει εφαρμογής ως ευμενέστερη η προηγούμενη διάταξη, ως ίσχυε στον νέο Ποινικό Κώδικα κατά την αρχική του μορφή, μέχρι την αυστηροποίησή της με το Ν. 5090/2024.

Αυτό επιβεβαιώνεται και νομολογιακώς στην πρόσφατη απόφαση *ΑΠ 123/2022*, όπου το Ανώτατο Ακυρωτικό αναγνώρισε ως ευμενέστερη κατ' άρ. 2 ΠΚ, τη διάταξη ως ίσχυε υπό το καθεστώς του νέου ΠΚ στην αρχική του μορφή (Ν. 4619/2019), σε σχέση με την προηγηθείσα πρόβλεψη του Ν. 4254/2014.⁴⁴ Εν προκειμένω, όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά, ο κατηγορούμενος στις 15.9.2017, υπό την ιδιότητά του ως Ιατρού –Ορθοπεδικού– Διευθυντή, υπηρετούντος σε Χειρουργική Ορθοπεδική Κλινική, και εκμεταλλευόμενος την ιδιότητα του

41. Επισημαίνεται ότι με τις εν λόγω τροποποιήσεις εντάθηκε η προκληθείσα σύγχυση αναφορικά με την πραγματική βούληση του νομοθέτη αναφορικά με τη διαφορετική (;) ποινική μεταχείριση ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας. Ειδικότερα, ενώ επελέγη η εξομοίωση του πλαισίου ποινής στην βασική μορφή των αδικημάτων δωροδοκίας-δωροληψίας, όσον αφορά τις διακεκριμένες παραλλαγές αυτών, παρατηρήθηκε αυστηρότερο πλαίσιο ποινής στην περίπτωση της κακουργηματικής δωροληψίας.

42. Ίδετε παρατηρήσεις στο Σ/Ν του Υπουργείου Δικαιοσύνης «Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας» της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, σ. 7 («*Η άνευ διακρίσεως σημαντική αύξηση των σωρευτικώς προς την κάθειρξη προβλεπόμενων χρηματικών ποινών δεν συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας*»).

43. Εστιάζουμε στις διατάξεις που ίσχυαν από το 2014 και έπειτα, καθώς τυγχάνουν, κατ' αρχήν, μείζονος νομολογιακής εφαρμογής κατά την τελευταία κρίσιμη πενταετία.

44. Παρ' όλο που δεν αποτελεί αντικείμενο της συγκεκριμένης απόφασης, σημειώνεται ότι το αυστηρότερο νομοθετικό καθεστώς του Ν. 4254/2014 όσον αφορά την πλημμεληματική μορφή της δωροληψίας ταυτίζεται με το νυν ισχύον, υπό το πρίσμα του Ν. 5090/2024.

αυτή, ζήτησε το ποσό των χιλίων (1.000) ευρώ ως αμοιβή του, προκειμένου να πραγματοποιήσει χειρουργική επέμβαση ισχίου στον ασθενή.⁴⁵ Το Δικαστήριο, επιλαμβανόμενο της υποθέσεως, αναγνώρισε στη μείζονα σκέψη του το προκύψαν ζήτημα διαχρονικού δικαίου και έκρινε ως εφαρμοστέα τη διάταξη της δωροληψίας, ως ίσχυε υπό το καθεστώς του Ν. 4619/2019, δεδομένου ότι «προβλέπεται ποινή φυλάκισης με ελάχιστο όριο τις δέκα (10) ημέρες».⁴⁶

Αναφορικά με το πλαίσιο ποινικών κυρώσεων στο αδίκημα της ενεργητικής δωροδοκίας, το νυν ισχύον νομοθετικό καθεστώς επιφυλάσσει δυσμενέστερη για τον κατηγορούμενο ποινική μεταχείριση, δεδομένου ότι έχει επέλθει *πραιτέρω επαύξηση του πλαισίου ποινών, ιδίως των χρηματικών, ακόμα και μετά τις διαδοχικές προβλέψεις αυστηρότερων ποινών με το Ν. 4637/2019 και το Ν. 4855/2021*.⁴⁷ Ειδικότερα, για την πλημμεληματική μορφή της ενεργητικής δωροδοκίας επιβάλλεται ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον ενός έτους, καθώς και σωρευτική χρηματική ποινή από τρεις χιλιάδες (3.000) έως πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ. Η νομοθετική αυτή επιλογή είναι, εν πολλοίς, συμβατή με τις συστάσεις του ΟΟΣΑ, όπου γίνεται ειδική μνεία για την ανάγκη αυστηροποίησης του πλαισίου ποινών για το αδίκημα της ενεργητικής δωροδοκίας, κατόπιν της μείζονος αποκλιμάκωσης των ποινών που έλαβε χώρα με το Ν. 4619/2019.⁴⁸ Επισκοπώντας τις προϊσχύσασες νομοθετικές διατάξεις, ηπιότερο ήταν το πλαίσιο ποινών μετά την τροποποίηση που υπέστη διά του άρ. 43 του Ν. 4855/2021, όπου προβλεπόταν ποινή φυλακίσεως χωρίς να προβλέπεται διαζευκτικά η δυνατότητα επιβολής χρηματικής ποινής. Μάλιστα, κατά τον *Χαραλαμπάκη*, η συγκεκριμένη ρύθμιση κινείται προς την ορθή κατεύθυνση, καθώς εναρμονίζεται με το ουσιαστικό ποινικό άδικο που θέτει η συγκεκριμένη συμπεριφορά, ενώ δεν θέτει εν αμφιβόλω τη θεμελιώδη αρχή της αναλογικότητας των ποινικών κυρώσεων.⁴⁹ Σε κάθε περίπτωση, βέβαια, ευμενέστερη ήταν η διάταξη του άρ. 236 παρ. 1 του νέου ΠΚ στην αρχική του μορφή, η οποία απειλούσε διαζευκτικά

45. ΑΠ 123/2022, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. Ομοίως αντιμετώπισε το συγκεκριμένο ζήτημα διαχρονικού δικαίου ο Άρειος Πάγος και στις υποθέσεις ΑΠ 718/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 748/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 1692/2019, ΤΝΠ QUALEX.

46. Σε αντίθεση με την προϊσχύουσα διάταξη (παλαιός Ποινικός Κώδικας – Ν. 4254/2014), κατά την οποία επιβαλλόταν ποινή φυλακίσεως με κατώτατο όριο το ένα έτος.

47. *Παπαχρήστου Μ.*, ό. π., σ. 1976-1977.

48. Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου Ν. 5090/2024 «Παραρτήσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης -Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας», όπου υπογραμμίζεται ότι το συγκεκριμένο νομοθέτημα αποσκοπεί στην «[...] Γ) *εναρμόνιση με τις συστάσεις (βλ. <https://www.oecd.org/corruption/greece/oecdanti-briberyconvention.htm> και ιδίως σ. 67-71 της Έκθεσης, κεφάλαιο *Recommendations of the Working Group*) του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης αναφορικά με την αντιμετώπιση της διαφθοράς*».

49. *Χαραλαμπάκης Α.*, Οι αλλαγές του Νέου Ποινικού Κώδικα (Μετά τους Ν 4855/2021, 4871/2021, 4908/2022 και 4947/2022), 2022, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 162.

ποινή φυλακίσεως έως 3 έτη ή χρηματική ποινή, σε σχέση με την προϊσχύσασα διάταξη υπό το καθεστώς του παλαιού Ποινικού Κώδικα, που προέβλεπε υψηλότερο *minimum* και *maximum* της ποινής φυλακίσεως (1 έως 5 έτη) και σωρευτικώς επιβαλλόμενη χρηματική ποινή από 5.000 έως 50.000 ευρώ.

Εντούτοις, η κυριότερη προβληματική διαχρονικού δικαίου ανακύπτει εξαιτίας του Ν. 4619/2019, ο οποίος όρισε πλημμεληματική ποινή για το συγκεκριμένο αδίκημα σε όλες τις μορφές του, ακόμα και όταν τελείται «*χάριν παρανόμων πράξεων*», η δε ισχύς του διήρκεσε για ελάχιστο χρονικό διάστημα, αφού τροποποιήθηκε εκ νέου με τον Ν. 4637/2019 (με έναρξη ισχύος την 18.11.2019).⁵⁰ Επομένως, βάσει του άρ. 2 ΠΚ, οιαδήποτε πράξη ενεργητικής δωροδοκίας έχει τελεστεί έως τις 18.11.2019 και δεν έχει εκδικαστεί ακόμα αμετάκλητα, ακόμα και αν αφορά υπηρεσιακή ενέργεια ή παράλειψη που «*αντίκειται στα καθήκοντα*» υπαλλήλου, τιμωρείται ως πλημμέλημα. Αναγκαία συνέπεια αυτού, όπως εύστοχα επισημαίνει ο *Τριανταφύλλου*, συνιστά η παραγραφή σωρείας πράξεων ενεργητικής δωροδοκίας, που διώκονταν σε βαθμό κακουργήματος υπό το προϊσχύσαν καθεστώς, ήτοι πριν από την νομοθετική τροποποίηση του Ν. 4619/2019.⁵¹

<https://www.corporatecomplianceinsights.com/companies-dont-pay-bribes-people-do/>

50. Παπαχρήστου Μ., ό. π., σ. 2018-2019.

51. Τριανταφύλλου Γ., ό. π., σ. 9.

3. Λοιπά ζητήματα όσον αφορά στην αντικειμενική υπόσταση των αδικημάτων δωροδοκίας – ΑΠ 1448/2011

Πέραν των ανωτέρω, συχνές ήταν και οι μεταβολές στη νομοτεχνική κατάσταση της βασικής πλημμεληματικής μορφής παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας (άρ. 235 παρ. 1 και 236 παρ. 1 ΠΚ αντίστοιχα).

Κατ' αρχάς, ο Ν. 4254/2014 μετέβαλε την αντικειμενική υπόσταση του αδικήματος της δωροληψίας κατά το ότι αρκούσε η έναντι ωφελήματος υπηρεσιακή ενέργεια ή παράλειψη υπαλλήλου «σε σχέση με την άσκηση των καθηκόντων του» για την πλήρωσή της. Στον αντίποδα, υπό το προϋσχόντων καθεστώς απαιτούνταν η επίδικη ενέργεια ή παράλειψη να «ανάγεται στα καθήκοντά» του, ώστε οι περιπτώσεις δωροδοκίας «*χάριν νομίμων πράξεων*» που δεν εντάσσονταν στον στενό πυρήνα των υπηρεσιακών καθηκόντων του υπαλλήλου, αλλά πραγματοποιούνταν «*επ' ευκαιρία*» της άσκησης των καθηκόντων του και είχαν χρόνο τέλεσης μέχρι την 7.4.2014 κατέστησαν *ανέγκλητες*.⁵² Καθ' όσον αφορά στην αντικειμενική της υπόσταση, η ποινική διάταξη, ως ίσχυε πριν από την τροποποίηση του Ν. 4254/2014, ήταν ευμενέστερη για τον κατηγορούμενο, *προβληματική που όμως δεν φαίνεται να απασχόλησε τη νομολογία του Ακυρωτικού μας*.⁵³ Απεναντίας, το εν λόγω στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης, ήτοι η υπαγωγή της υπηρεσιακής ενέργειας από άποψη τοπική και υλική στον κύκλο των υπαλληλικών αρμοδιοτήτων, είχε αναδειχθεί ως μείζονος σημασίας από τη νομολογία, ιδίως αν αναλογιστεί κανείς ότι απαιτούνταν ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία για τη συνδρομή του.⁵⁴ Η πλούσια νομολογία του Αρείου Πάγου κατατείνει στο ότι έως τη θέση σε ισχύ του Ν. 4254/2014 δεν καταλαμβάνονταν από την αντικειμενική υπόσταση της δωροληψίας πράξεις που βρίσκονται *έξω από τα υπηρεσιακά καθήκοντα* του υπαλλήλου, όπως εκείνες που γίνονται με τη χρησιμοποίηση της υπηρεσιακής επιρροής του σε άλλον υπάλληλο που έχει την αρμοδιότητα να τις πραγματοποιήσει.⁵⁵

Η Εισηγητική Έκθεση του Ν. 4254/2014 κατατείνει προδήλως σε διεύρυνση του κύκλου των εξαγοραζόμενων πράξεων του υπαλλήλου, ώστε να καταλαμβάνονται και όσες «*αυτός μπορεί*

52. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2024, ό. π., σ. 119.

53. Γίνεται δεκτό τόσο στη θεωρία όσο και στη νομολογία ότι ευμενέστερος είναι ο νόμος που απαιτεί επιπλέον στοιχείο για τη συγκρότηση συγκεκριμένου αδικήματος, ενώ αντίθετα δυσμενέστερος και ως εκ τούτου μη εφαρμοζόμενος αναδρομικά είναι ο νεότερος νόμος που καταργεί στοιχείο απαιτούμενο κατά τον προγενέστερο νόμο, υπό την ισχύ του οποίου τελέστηκε η πράξη. Ίδετε ενδεικτικώς ΑΠ 166/2021, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

54. Αναλυτικότερα, η καταδικαστική απόφαση για το αδίκημα του άρ. 235 ΠΚ, ως ίσχυε, θα έπρεπε να διαλαμβάνει και να διευκρινίζει ότι η ενέργεια ή η παράλειψη του υπαλλήλου αναγόταν στις υπηρεσιακές του υποχρεώσεις, ότι περιλαμβάνονταν μέσα στον κύκλο της αρμοδιότητάς του όπως αυτή διαγραφόταν από τον νόμο ή τον υπηρεσιακό κανονισμό, τις διαταγές ή οδηγίες ή προέκυπτε από τη φύση της υπηρεσίας του, όπως επίσης από πού προέκυπτε αυτή, χωρίς να αρκεί η απλή αναφορά ότι *ανάγεται στην υπηρεσία ή στα καθήκοντά του*. Ίδετε όλως ενδεικτικώς εκ της νομολογίας ΣυμβΑΠ 2035/2009 (εισ. πρότ. Μακρή Φ.) ΠοινΧρ 2010, σ. 728· ΑΠ 675/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

55. ΑΠ 1428/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 675/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

να διαπράξει *επ' ευκαιρία της εκτελέσεως των καθηκόντων του ή επωφελούμενος από την θέση που κατέχει*».⁵⁶ Εξετάζοντας κριτικά τη συγκεκριμένη νομοθετική επιλογή, επισημαίνεται από τη θεωρία ότι η νεοεισαχθείσα διατύπωση εντείνει την ασάφεια της διατάξεως σχετικά με τον προσδιορισμό των ορίων του αξιοποιήσιμου των πράξεων δωροδοκίας.⁵⁷ Η ήδη προκληθείσα σύγχυση οξύνεται εκ της νέας διατυπώσεως της τρίτης παραγράφου του άρ. 235 ΠΚ (*δωροληψία «χάριν καλλιέργειας κλίματος»*), η οποία θέτει εντός ποινικού ενδιαφέροντος ενέργειες, στις οποίες προβαίνει ο υπάλληλος *«επωφελούμενος από την ιδιότητά του»* έναντι *«αθέμιτου ωφελήματος»*. Παρ' όλα αυτά, και υπό το ισχύον καθεστώς, δεν εντάσσονται στο αδίκημα δωροληψίας παροχές υπηρεσιών *ιδιωτικής* φύσης, που έχουν σχέση απλώς με την ειδικότητα και τις γνώσεις κάποιου, όπως για παράδειγμα, επαγγελματικές συμβουλές φορολογικού υπαλλήλου ή ιδιωτικά μαθήματα καθηγητή, που πραγματοποιούνται σε καθαρά ιδιωτική βάση, ακόμα και αν συνιστούν παραβάσεις καθηκόντων νομικού ή δεοντολογικού χαρακτήρα.⁵⁸ Έτι περαιτέρω, η υπηρεσιακή ενέργεια ή παράλειψη *«σε σχέση με την άσκηση των καθηκόντων»* του δεν βρίσκεται σε νοηματική αντιστοιχία με την κακουργηματική παραλλαγή της δωροδοκίας λόγω υπηρεσιακής ενέργειας ή παράλειψης που *«αντίκειται στα καθήκοντά»* του, διαβρώνοντας το καθιερωμένο δίπολο δωροδοκίας *«χάριν νομίμων πράξεων-χάριν παρανόμων πράξεων»*.⁵⁹ Σε κάθε περίπτωση, από άποψη διαχρονικού δικαίου, κρίσιμο είναι ότι η έως την 7.4.2014 ανέγκλητη πράξη *«πωλήσεως»* μιας χρήσιμης για τον δωροδότη εμπιστευτικής πληροφορίας που περιήλθε στον υπάλληλο *επ' ευκαιρία* άσκησης των καθηκόντων του, όπως αυτά διαγράφονται ή προκύπτουν από τον νόμο ή τους υπηρεσιακούς κανονισμούς ή τις υπηρεσιακές σχέσεις, καθίσταται πλέον *ποινικά κολάσιμη*.⁶⁰

56. Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις» (Ν. 4254/2014), σ. 56.

57. Χατζηκώστας Κ., Διατάξεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς στον ελληνικό δημόσιο τομέα με μέσα του ποινικού δικαίου σε: Καϊάφα-Γκμπάντι Μ. (επιμ.), Οικονομικό έγκλημα και διαφθορά στον δημόσιο τομέα, τόμος 1^{ος}, 2014, Π.Ν. Σάκκουλας, σ. 604-605.

58. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2024, ό. π., σ. 121, με περαιτέρω παραπομπές στην νομολογία. Ο ίδιος εύστοχα επισημαίνει ότι, κατόπιν της νομοθετικής τροποποίησης, αποκρυσταλλώθηκε πλήρως το υπό το προϋσχόντα καθεστώς εριζόμενο ζήτημα περί του αν συνιστά υπηρεσιακή ενέργεια η κατάθεση ως μάρτυρα οιαδήποτε υπαλλήλου σε δίκη που αφορά την υπηρεσία του (για παράδειγμα, κατάθεση τελωνειακού υπαλλήλου σε δίκη λαθρεμπορίας), υπέρ της συμπερίληψης αυτών ως πράξεων που τελούνται *«επ' ευκαιρία»* της άσκησης των καθηκόντων του υπαλλήλου. Σημειώνεται ότι το εν λόγω ζήτημα είχε απασχολήσει και την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, η οποία είχε απαντήσει επίσης καταφατικά. Ίδετε σχετικώς ΟΛΑΠ 6/1998, ΠοινΧρ 1989, σ. 135.

59. Ζιούβας Δ., Αξιόποινη δωροληψία: Θεωρητικά θεμέλια και ανάλυση ποινικής υπόστασης σε: Ζιούβα Δ., Ποινικό δίκαιο και αντεγκληματική πολιτική κατά της διαφθοράς, 2018, Ευρωπαϊκές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, σ. 238-245.

60. Χατζηκώστας Κ., Διατάξεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς στον ελληνικό δημόσιο τομέα με μέσα του ποινικού δικαίου, ό. π., σ. 605.

Έτερη βαρυσήμαντη προβληματική διαχρονικού δικαίου όσον αφορά την αντικειμενική υπόσταση του αδικήματος της παθητικής δωροδοκίας, η οποία –σε αντίθεση με την προαναφερθείσα– δεν διέλαθε της προσοχής της νομολογίας, αφορά στο αξιόποινο των πράξεων δωροληψίας «*χάριν τελειωμένων υπηρεσιακών ενεργειών*». Όσον αφορά την πλημμεληματική μορφή της δωροληψίας, ο νομοθέτης διά του Ν. 2802/2000 αποφάσισε να αποποινικοποιήσει την δωροληψία «*χάριν τελειωμένων υπηρεσιακών ενεργειών*», η οποία αποτελούσε ουσιώδες στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης ήδη υπό το καθεστώς του Ν.Δ. 1234/1972. Ωστόσο, η νομοθετική επιλογή της αποποινικοποίησης της συγκεκριμένης συμπεριφοράς ανετράπη με τον Ν. 3666/2008, όπου επικράτησε η αντίληψη ότι για τη στοιχειοθέτηση του αδικήματος της δωροληψίας είναι αδιάφορο το αν η υπηρεσιακή ενέργεια έχει γίνει πριν από την αθέμιτη συναλλαγή (τελειωμένη υπηρεσιακή πράξη) ή πρόκειται να γίνει μετά από αυτή (μελλοντική υπηρεσιακή πράξη).⁶¹

Τίθεται, λοιπόν, το ερώτημα: *Υφίσταται, τελικά, ανάγκη ποινικού κολασμού της δωροδοκίας «χάριν τελειωμένων υπηρεσιακών ενεργειών»;* Αρχικώς, η ποινικοποίηση της δωροδοκίας με αντικείμενο υπηρεσιακές ενέργειες που έχουν ήδη ολοκληρωθεί υιοθετήθηκε υπό το καθεστώς του Ν.Δ. 1234/1972 με την αιτιολογία ότι «*το ατιμώρητον της εκ των υστέρων δωροδοκίας θέλει συντελέσει εις διαφθοράν της υπαλληλίας*».⁶² Η αυτή άποψη έβρισκε απήχηση και στη θεωρία, καθώς, κατά τον Γάφο, είναι αδιάφορο αν η αμοιβή προηγείται ή έπεται της υπηρεσιακής πράξεως, δεδομένου ότι και στις δύο περιπτώσεις προσβάλλεται η καθαρότητα της υπηρεσιακής άσκησης καθηκόντων. Αντίστοιχα, νεότεροι θεωρητικοί ήταν, εν πολλοίς, σύμφωνοι με την άποψη περί ανάγκης ποινικοποίησης της δωροδοκίας «*χάριν τελειωμένων υπηρεσιακών ενεργειών*».⁶³ Χαρακτηριστικά, ο Παπακυριάκου, εξομοιώνοντας την αξιόποινη συμπεριφορά δωροδοκίας με «*σύμβαση αγοραπωλησίας*», όπου εκποιούμενο αντικείμενο είναι μια συγκεκριμένη υπηρεσιακή ενέργεια, αναφέρει εύστοχα ότι είναι αδιάφορο αν η «*πωλούμενη*» ενέργεια έχει ήδη λάβει χώρα ή θα λάβει χώρα στο μέλλον. Το αποτέλεσμα είναι το *αυτό*: η υπηρεσιακή ενέργεια βγαίνει προς «*πώληση*», διαβρώνοντας, σε κάθε περίπτωση, την ορθή λειτουργία του κρατικού μηχανισμού.⁶⁴ Στο ίδιο πλαίσιο, ο Μπιτζιλέκης επισημαίνει ως μοναδικό διαφοροποιητικό στοιχείο ανάμεσα στη δωροδοκία «*χάριν τελειωμένων υπηρεσιακών ενεργειών*» και «*χάριν μελλοντικών υπηρεσιακών ενεργειών*» το γεγονός ότι στην πρώτη περίπτωση η αθέμιτη συναλλαγή λειτουργεί ως «*επιστέγασμα*» της υπηρεσιακής δράσης, ενώ αντίθετα στην πρώτη ως «*κίνητρο*» αυτής.⁶⁵ Αντίθετη φαίνεται να είναι η Καϊάφα-Γκμπάντι, η οποία αναφέρει ότι

61. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2024, ό. π., σ. 118.

62. Παπαχρήστου Μ., ό. π., σ. 1912-1913.

63. Γάφος Η., Το έγκλημα της δωροδοκίας, ΠοινΧρ 1960, σ. 225 επ.

64. Παπακυριάκου Θ., Το καθεστώς ειδικής-αυξημένης ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων στο ισχύον ελληνικό ποινικό δίκαιο. Βασικά χαρακτηριστικά και κριτική αποτίμηση, ΠοινΔικ 2009, σ. 1126 επ.

65. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2024, ό. π., σ. 118.

ορισμένα κριτήρια θα έπρεπε να συνεκτιμώνται αποκλειστικά στο πεδίο της επιμέτρησης, όχι να αποτελούν στοιχεία συγκρότησης ή αναβάθμισης του αξιοποίνου. Μάλιστα, χαρακτηρίζει τη δωροδοκία «*χάριν τελειωμένων υπηρεσιακών ενεργειών*» ως «*οριακή περίπτωση*», υπό την έννοια ότι εν προκειμένω σημασία έχει, πέραν της ιδιοτελούς χρήσης του υπηρεσιακού μηχανισμού προς πορισμό παράνομου περιουσιακού οφέλους, η αναγκαιότητα διατήρησης ενός ελάχιστου μέτρου αποτελεσματικότητας της ποινικής παρέμβασης.⁶⁶

Ανεξάρτητα, όμως, από την θετική ή αρνητική θεώρηση της συγκεκριμένης ρύθμισης, αυτονοήτως προκαλείται προβληματική διαχρονικού δικαίου, η οποία έτυχε και νομολογιακής εφαρμογής. Ενδεικτικά αναφέρεται η απόφαση ΑΠ 1448/2011, η οποία αφορούσε –κατόπιν μεταβολής της κατηγορίας, ως προς τον χρόνο τέλεσης της αποδιδόμενης στους κατηγορουμένους πράξης συνέργειας σε παθητική δωροδοκία– λήψη ωφελήματος για τελειωμένη υπηρεσιακή ενέργεια, τελεσθείσα στις 27.5.2003,⁶⁷ η οποία είχε καταστεί ανέγκλητη.⁶⁸

4. Ειδικότερα, η εξελικτική πορεία της έννοιας του «ωφελήματος» δημιουργεί προβληματική διαχρονικού δικαίου;

Κρίσιμο στοιχείο στην αντικειμενική υπόσταση των αδικημάτων δωροδοκίας αποτελεί η έννοια του «ωφελήματος», το οποίο απαιτείται, λαμβάνεται ή αποτελεί αντικείμενο υπόσχεσης από τον δωροδότη, ώστε να ευοδωθεί η –νόμιμη ή παράνομη– υπηρεσιακή ενέργεια ή παράλειψη του δωρολήπτη.⁶⁹ Η έννοια του «ωφελήματος» έχει υποστεί διαχρονικώς ποικίλες νομοθετικές τροποποιήσεις, με πιο πρόσφατη αυτή του Ν. 5090/2024, εγείροντας τον προβληματισμό περί του αν προκύπτει ζήτημα διαχρονικού δικαίου ως προς τον εννοιολογικό της προσδιορισμό. Ερωτάται, λοιπόν, αν επέφεραν οι συχνές –και μη αμελητέες– νομοθετικές τροποποιήσεις ουσιώδη μεταβολή στην έννοια του «ωφελήματος», ώστε να γεννάται ζήτημα εφαρμογής ευμενέστερης ποινικής διάταξης κατ'άρ. 2 ΠΚ.

Αρχικώς, ο Ποινικός Κώδικας του 1950 έκανε λόγο για «*δώρα ή έτερα μη προσήκοντα ... ωφελήματα*»· μετά τον Ν.Δ. 1234/1972, γίνεται αναφορά σε «*δώρα ή έτερα ανταλλάγματα*». Στη συνέχεια, υπό το καθεστώς του Ν. 2802/2000 εισήχθη η έννοια του «*οποιασδήποτε φύσης*» ωφελήματος, ενώ ο Ν. 4258/2014 υπό το πρόσχημα «*νομοτεχνικών διορθώσεων*» προσέθεσε στη γραμ-

66. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ. (επιμ.) /Ζαχαριάδης Α./Καζανάς Α.-Τ./Ναζίρης Ι./Παπακυριάκου Θ./Χατζηκώστας Κ./Χατζηνικολάου Ν., Οικονομικό έγκλημα και διαφθορά στον δημόσιο τομέα, τόμος 3^{ος}, 2015, Π.Ν. Σάκκουλας, σ. 51-52.

67. Ήτοι, εντός του κρίσιμου χρονικού διαστήματος 2000-2008, όπου η πράξη της δωροληψίας «*χάριν τελειωμένων υπηρεσιακών ενεργειών*» είχε τοποθετηθεί εκτός του ενδιαφέροντος του ποινικού νομοθέτη.

68. ΑΠ 1448/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

69. Παπαχρήστου Μ., ό. π., σ. 1939.

ματική διατύπωση της διάταξης τη θεμελιώδη έννοια του «αθέμιτου».⁷⁰ Όπως προαναφέρθηκε, ο πρόσφατος Ν. 5090/2024 προσέθεσε στην έννοια του «ωφελήματος» και τον προσδιορισμό «ανεξαρτήτως αξίας», προκαλώντας –κατά την κρατούσα γνώμη στη θεωρία⁷¹– σύγχυση όσον αφορά το εύρος του συγκεκριμένου στοιχείου της ειδικής υπόστασης των αδικημάτων δωροδοκίας.

Διαχρονικώς, μείζον ζήτημα που απασχολούσε θεωρία και νομολογία συνιστούσε η συμπερίληψη στην έννοια του «ωφελήματος» –υλικών ή μη– παροχών μικρής αξίας ή συμβολικού χαρακτήρα, που προσφέρονται για λόγους «ευγνωμοσύνης» ή «κοινωνικής αβρότητας».⁷² Υπό το καθεστώς του Ν.Δ. 1234/1972, όπου γινόταν αναφορά σε «δώρα ή έτερα ανταλλάγματα», είχε ανακύψει διχογνωμία στη θεωρία περί του αν στην έννοια των «ωφελημάτων» περιλαμβάνονται μόνο υλικά ή και μη υλικά πλεονεκτήματα, δεδομένου ότι θεωρούνταν στενότερη από την έννοια των «ανταλλαγμάτων».⁷³ Το εν λόγω εριζόμενο ζήτημα επιλύθηκε διά του άρ. 2 του Ν. 2802/2000, καθώς προσετέθη ο προσδιορισμός «οποιασδήποτε φύσης» στην έννοια του «ωφελήματος», στοιχείο που διατηρήθηκε στην ειδική υπόσταση του αδικήματος. Επομένως, κατά την κρατούσα γνώμη σε θεωρία και νομολογία, στην έννοια του «ωφελήματος» περιλαμβάνονται δύο κατηγορίες παροχών: αφενός, υλικές παροχές περιουσιακής φύσης, αποτιμητές σε χρήμα, ήτοι οικονομικά μεγέθη, όπως χρήματα, κοσμήματα, πράγματα αναλώσιμα ή μη, καθώς και άυλες μορφές περιουσιακού χαρακτήρα, υπό την έννοια της εξοικονομηθείσας από τον υπάλληλο δαπάνης.⁷⁴ Αφετέρου, στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται και παροχές μη περιουσιακού χαρακτήρα, οι οποίες βελτιώνουν εν γένει την κοινωνική ή έννομη θέση κάποιου ή ικανοποιούν τα εκάστοτε ανθρώπινα πάθη και αδυναμίες. Υπό αυτό το πρίσμα, η «εξαγορά» της υπηρεσίας μπορεί να γίνει και με παροχές που δεν έχουν οικονομική αποτίμηση.⁷⁵ Το ίδιο γίνεται δεκτό και στη νομολογία, με χαρακτηριστική την ΑΠ 1627/2009, κατά την οποία «ωφελήματα ... μπορεί να είναι ... κάθε χαριστική παροχή υλικής ή μη φύσεως, ακόμα και παροχή δωρεάν ερωτικών απολαύσεων, σε όφελος του δράστη υπαλλήλου, επί της οποίας παροχής δεν έχει αυτός καμία νόμιμη αξίωση ...».⁷⁶

70. Φυτράκης Ε., Η έννοια του αθέμιτου ωφελήματος στα εγκλήματα διαφθοράς, ΠοινΧρ 2023, σ. 321 επ.

71. Ίδετε ενδεικτικώς Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, ό. π., σ. 103· Τοπαλνάκος Π., Οι νομοθετικές αλλαγές του Ν 5090/2024 στις περί διαφθοράς διατάξεις του ΠΚ με άμεση ισχύ, ΠοινΔικ 3/2024, σ. 301-306· Χατζηκόστας Κ., Οι παρεμβάσεις του σχεδίου νόμου στα πεδία των εγκλημάτων δωροδοκίας στον δημόσιο τομέα και των εγκλημάτων κατά της τιμής. Μια πρώτη αξιολόγηση, ΠοινΔικ 2024, QUALEX.

72. Παπαχρήστου Μ., ό. π., σ. 1934-1935.

73. Ενδεικτικώς, ίδετε Ντζιώρα Δ., ό. π., σ. 648 επ.

74. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2024, ό. π., σ. 107-110.

75. Παραδείγματα τέτοιου είδους ωφελημάτων αποτελούν λ.χ. η παράταση προθεσμίας καταβολής μιας ληξιπρόθεσμης και απαιτητής αξίωσης, η παροχή δανείου με ιδιαιτέρως ευνοϊκούς όρους, οι εκπτώσεις από το τίμημα, που δεν γίνονται κατά την περίοδο των εκπτώσεων και είναι ασυνήθιστες, η πίστωση του τιμήματος σε αόριστο χρόνο, η συναναστροφή με σημαίνον πρόσωπο, μια τιμητική διάκριση, η υπόσχεση συνουσίας ή άλλης ασελγούς πράξεως, η διατήρηση του status quo, η υπόσχεση γάμου κ.λπ

76. ΑΠ 1627/2009, ΠοινΧρ 2010, σ. 559.

Σε αυτό το πλαίσιο, μάλλον ανεπιτυχής ήταν η με τον Ν. 4198/2013 προσθήκη από τον νομοθέτη της τρίτης παραγράφου στη διάταξη μόνο της παθητικής δωροδοκίας, σύμφωνα με την οποία «δεν συνιστά δωροδοκία η απλή υλική παροχή προς έκφραση ευγνωμοσύνης». Η εν λόγω νομοθετική επιλογή επικρίθηκε σφόδρα από τη θεωρία, με αποτέλεσμα να καταργηθεί μόλις 7 μήνες αργότερα. Κατά τον ορθό προβληματισμό του Δημήτρη για το δογματικό υπόβαθρο της συγκεκριμένης ρύθμισης, ήταν αμφίβολο αν πρόκειται για λόγο άρσης του αδικού ή γενικό αποκλεισμό του αρχικού αδικού, δεδομένου ότι δεν εντοπίζεται έτερη διάταξη στον Ποινικό μας Κώδικα που να περιλαμβάνει αρνητικό προσδιορισμό της αξιόποινης συμπεριφοράς.⁷⁷ Περαιτέρω, ο Μπιτζιλέκης εξέφρασε αντιρρήσεις σχετικά με τη χρήση του όρου «υλική παροχή» και επέκρινε την επιλογή του νομοθέτη να αφίσταται από την έννοια του «ωφελήματος», ενώ τονίζει την ανασφάλεια δικαίου που προκαλείται εξαιτίας της συγκεκριμένης διατάξεως.⁷⁸

Κρίσιμη για την εν λόγω προβληματική ήταν η προσθήκη του προσδιορισμού του «αθέμιτου» στην έννοια του «ωφελήματος» διά του άρ. 32 Ν. 4258/2014. Η νομοθετική αυτή επιλογή δεν εμφανίζεται ενιαία στον Ποινικό Κώδικα, δεδομένου ότι στα άρθρα 159 και 159^Α ΠΚ αντί για αθέμιτο ωφέλημα χρησιμοποιείται ο όρος «ωφέλημα που δεν δικαιούται», ενώ στο άρ. 237^Α ΠΚ, στο οποίο τυποποιείται το αδίκημα της εμπορίας επιρροής, το «αθέμιτο» προσδιορίζει την επιρροή για την οποία δέχεται κάποιος το ωφέλημα ως «αντάλλαγμα».⁷⁹ Ως προς την έννοια του «αθέμιτου» έχουν διατυπωθεί ποικίλες απόψεις. Κατά την Ψαρούδα-Μπενάκη, «αθέμιτο» καθίσταται το «ωφέλημα», εφόσον επιδιώκεται με μη νόμιμα μέσα και δεν αποτελεί αντικείμενο νόμιμης αξίωσης.⁸⁰ Η θέση αυτή, όμως, προσκρούει στον σοβαρό αντίλογο ότι, με βάση το κανονιστικό κριτήριο του «παρανόμου», οιοδήποτε ωφέλημα θα μπορούσε να θεωρηθεί «αθέμιτο», ενώ ο εγκληματικός πυρήνας της δωροδοκίας εντοπίζεται στην «ανεπίτρεπτη ανταλλαγή» κάποιας πράξης/παράλειψης του υπαλλήλου με τον πολίτη που παρέχει τα ωφέληματα.⁸¹ Κατά άλλη άποψη, η προσθήκη του επιθέτου «αθέμιτος» αποσκοπούσε στην κάλυψη του νομοθετικού κενού που δημιουργήθηκε κατόπιν της τροποποίησης της αντικειμενικής υπόστασης των αδικημάτων δωροδοκίας με τον Ν. 4254/2014, στο πλαίσιο της οποίας δεν προϋποτίθεται ο υπάλληλος να απαιτεί ή να λαμβάνει το «ωφέλημα» κατά παράβαση των καθηκόντων του.⁸²

77. Δημήτρη Γ., Στρογγυλή Τράπεζα σε Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας - Δυνατότητες και όρια, 6^ο Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Ποινολόγων, 2013, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 479.

78. Μπιτζιλέκης Ν., Η σύγχρονη διαμόρφωση των εγκλημάτων δωροδοκίας κατά τον Ποινικό Κώδικα – Ένα παράδειγμα μετανεωτερικού Ποινικού Δικαίου, ό. π., σ. 173.

79. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2024, ό. π., σ. 107.

80. Ψαρούδα-Μπενάκη Α., Τα αξιολογικά στοιχεία της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος, 1971, Π.Ν. Σάκουλας, σ. 236 επ.

81. Παπαχρήστου Μ., ό. π., σ. 1934-1936.

82. Χατζηκόστας Κ., Διατάξεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς στον ελληνικό δημόσιο τομέα με μέσα του ποινικού δικαίου, ό. π., σ. 605.

Η προσθήκη αυτή αξιολογείται ως μείζονος σημασίας στις περιπτώσεις που το αντικείμενο εξαγοράς ήταν νόμιμη υπηρεσιακή ενέργεια του υπαλλήλου και, ως εκ τούτου, γινόταν δεκτό ότι δεν στοιχειοθετείται το αδίκημα, εφόσον η λήψη του ωφελήματος προβλεπόταν με βάση τα καθήκοντα του υπαλλήλου.⁸³ Κατά τρίτη άποψη, η οποία βρίσκει έρεισμα στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 4254/2014, με τον προσδιορισμό του «αθέμιτου» τίθενται εκτός του αξιοποίνου παροχές ή χειρονομίες ελάχιστης αξίας ή συμβολικού χαρακτήρα στις οποίες μπορεί να προβεί ο ενδιαφερόμενος πολίτης στο πλαίσιο κοινωνικά πρόσφορων εκδηλώσεων ή ευγένειας.⁸⁴ Αναλύοντας αυτή τη διατύπωση, ο Μπιτζιλέκης προσδιορίζει την «παροχή ωφελήματος προς έκφραση ευγνωμοσύνης» χρησιμοποιώντας τέσσερα κριτήρια. Πρώτον, η σχέση ευχαρίστησης αφορά μόνο τελειωμένη υπηρεσιακή ενέργεια· δεύτερον, η παροχή «προς έκφραση ευγνωμοσύνης» δεν απαιτείται, παρά μόνο προσφέρεται· τρίτον, συνδέεται με υπηρεσιακές ενέργειες «παροχικής διοίκησης», όπως υγείας ή εκπαίδευσης, και, τέταρτον, έχει προσωπικό χαρακτήρα που αρμόζει στην περίπτωση, ενώ η οικονομική αξία είναι αδιάφορη – κυμαίνεται από άνηθ, γλυκά, ποτά μέχρι μορφές ψυχαγωγίας έως και κοσμήματα ή ακριβούς πίνακες.⁸⁵

Η αυτή προσέγγιση διατηρήθηκε και στην Αιτιολογική Έκθεση του επί του τελικού σχεδίου του νέου ΠΚ (Ν. 4619/2019), όπου προσδιορίζεται η έννοια του «ωφελήματος» ως εξής: «Στη νέα διάταξη του άρθρου 235 παρ. 1 ΠΚ εμπίπτουν οι κάθε είδους παράνομες αμοιβές, εξυπηρετήσεις ή όποια άλλα ανταλλάγματα τυχόν αξιώσει ή αποδεχθεί ένας υπάλληλος προκειμένου να ενεργήσει υπέρ του δωροδότη ή άλλου προσώπου, κατά τρόπο που δεν αντιβαίνει κατά τα λοιπά (εκτός δηλ. από το ότι δεν θα έπρεπε να λάβει ανταμοιβή) στα υπηρεσιακά του καθήκοντα. Το όποιο τέτοιο ωφέλημα θα πρέπει επιπλέον να είναι σε θέση, είτε αντικειμενικά είτε υποκειμενικά (αν πρόκειται για αντικείμενο που έχει αξία μόνον για τον συγκεκριμένο δράστη) να επηρεάσει τη βούληση αυτού να ενεργήσει».⁸⁶ Η θέση αυτή αποκρυσταλλώνει πλήρως την ήδη εκπεφρασμένη άποψη τόσο της θεωρίας όσο και του Έλληνα νομοθέτη –παρά τις ενδεχόμενες αστοχίες του– περί αποσύνδεσης της έννοιας του «αθέμιτου ωφελήματος» από την οικονομική αξία της υλικής ή μη παροχής και προσανατολισμού της στην έννοια του «παρανόμου» και του «κοινωνικητικά μη αποδεκτού».⁸⁷

Ενόψει τούτων, εγείρεται το περαιτέρω ερώτημα τι επιδιώκει ο νομοθέτης με την προσθήκη του προσδιορισμού «ανεξαρτήτως αξίας»; Όπως εύστοχα επισημαίνει ο Τοπαλνάκος, εκ

83. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2001, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., σ. 190.

84. Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν 4046/2012 και άλλες διατάξεις» (Ν 4254/2014), σ. 55.

85. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2024, ό. π., σ. 108-110.

86. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4619/2019 στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», σ. 48. Ίδετε και Φυτράκης Ε., ό. π., σ. 321 επ.

87. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2024, ό. π., σ. 110.

της γραμματικής διατυπώσεως του νόμου θα μπορούσε να συναγάγει κανείς ότι ο νομοθέτης επιδιώκει να ποινικοποιήσει ακόμα και την περίπτωση ωφελημάτων που προσφέρονται στο πλαίσιο κοινωνικά πρόσφορων εκδηλώσεων φιλοφροσύνης ή ευπρέπειας, που συνήθως είναι άνευ αξίας.⁸⁸ Παρά ταύτα, η άποψη αυτή δε μπορεί να γίνει δεκτή, δεδομένου ότι ήδη από τον Ν. 4254/2014, ο νομοθέτης επέλεξε να αποσυνδέσει την έννοια του ωφελήματος από την οικονομική του αξία, επιβεβαιώνοντας ότι υλικές παροχές που δίνονται για λόγους κοινωνικής ευπρέπειας, φιλοφροσύνης, στο πλαίσιο της «κοινωνικής προσφορότητας», εκφεύγουν του ενδιαφέροντος του ποινικού νομοθέτη.⁸⁹

Ως εκ τούτου, αν και η ιστορική βούληση του νομοθέτη, όπως αποτυπώνεται στην Αιτιολογική Έκθεση, δεν μπορεί να αντικαταστήσει τη γραμματική διατύπωση της διάταξης νόμου, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι αναφορικά με την έννοια του «αθέμιτου ωφελήματος» δεν ανακύπτει προβληματική διαχρονικού δικαίου. Εκ των ανωτέρω αναφερθέντων συνάγεται εναργώς ότι παρά τις συνήθειες –*μάλλον άστοχες*– επιλογές του νομοθέτη για αλλαγή στη γραμματική διατύπωση του στοιχείου της αντικειμενικής υπόστασης, τα εννοιολογικά του όρια παρέμειναν ακέραια, όπως εκλαμβάνονται διαχρονικώς τόσο στη θεωρία όσο και στη νομολογία.

5. Σχέση με το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες – ΑΠ 135/2023

Η στοιχειοθέτηση του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες με βασικό αδίκημα τη δωροληψία-δωροδοκία υπαλλήλου (άρ. 235-236 ΠΚ) αποτελεί ένα μείζονος σημασίας θέμα, το οποίο έχει απασχολήσει εκτενώς τόσο τη θεωρία όσο και τη νομολογία.⁹⁰

Εν προκειμένω, ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαχρονικού δικαίου προβληματική που αναφύεται λόγω των αντίστοιχα συχνών νομοθετικών τροποποιήσεων στον ειδικό ποινικό νόμο για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, και αφορά στη σχέση μεταξύ των δύο αδικημάτων. Η μεγάλη πρακτική σημασία του εν λόγω ζητήματος αναδεικνύεται εναργώς

88. Τοπαλνάκος Π., ό. π., σ. 301-306.

89. Παπαχρήστου Μ., ό. π., σ. 1939-1945.

90. Η παθητική δωροδοκία υπαλλήλου (άρ. 235 ΠΚ) εισήχθη στον κατάλογο των βασικών εγκλημάτων από τα οποία μπορεί να προκύψει πράξη νομιμοποίησης το πρώτον διά του Ν. 2331/1995. Επιφυλάξεις έχουν διατυπωθεί αναφορικά και με την ένταξη των αδικημάτων δωροδοκίας –κυρίως της ενεργητικής– στον κατάλογο των «βασικών αδικημάτων» της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, καθώς αμφισβητείται το αν παράγεται περιουσία που δύναται να νομιμοποιηθεί. Σε κάθε περίπτωση, η ενεργητική δωροδοκία εντάχθηκε στον κατάλογο των «βασικών αδικημάτων» διά του άρ. 3 Ν. 3691/2008. Επ' αυτού του προβληματισμού, ίδετε Χαράλαμπακη Α., Συκιώτη-Χαραλαμπίκη Α., Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Διαχρονική εξέλιξη νομοθεσίας και νομολογίας – Βασικά ερμηνευτικά ζητήματα), 2025, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 50-52· Ναμία Οβ., Η δωροδοκία και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Νομικά ζητήματα στη σχέση εξάρτησης των δύο εγκλημάτων, σε: Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας. Δυνατότητες και όρια, 6ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, 2013, σ. 271 επ.

στην *ΑΠ 135/2023*, με την οποία αναιρέθηκε η υπ' αριθμ. 72/2021 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Ιωαννίνων για τον λόγο της εσφαλμένης ερμηνείας και εφαρμογής ουσιαστικής ποινικής διάταξης (άρ. 510 παρ. 1 στοιχ. Ε' ΚΠΔ), καθώς υπέλαβε την πράξη της νομιμοποίησης εσόδων ως κακουργηματική και μη παραγεγραμμένη, παρά το γεγονός ότι το βασικό αδίκημα της παθητικής δωροδοκίας ήταν πλημμέλημα, και ως εκ τούτου είχε υποπέσει σε παραγραφή *—γεγονός που καταφάσκει και η προσβαλλόμενη εφετειακή απόφαση.*

Τα πραγματικά περιστατικά συνοψίζονται ως εξής: Ο κατηγορούμενος, υπό την ιδιότητά του ως υπαλλήλου-φαρμακοποιού του Γενικού Νοσοκομείου Πρέβεζας, ζήτησε 600 ευρώ από φαρμακευτική εταιρεία για να προβεί για λογαριασμό του νοσοκομείου σε παραγγελίες παραγομένων από αυτήν φαρμακευτικών προϊόντων. Την 19.6.2007, υπάλληλος της ανωτέρω φαρμακευτικής εταιρείας κατέθεσε το απαιτηθέν ποσό σε τραπεζικό λογαριασμό του κατηγορουμένου, με αποτέλεσμα τα χρήματα αυτά να περιέλθουν στην κατοχή του και συνάμα να συγκαλυφθεί η αληθινή τους προέλευση, ήτοι από το αδίκημα της παθητικής δωροδοκίας.⁹¹ Προκαταρκτικώς επισημαίνεται ότι ο χρόνος τέλεσης του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα (19.6.2007) επιβάλλει την ανάλυση πλειόνων προβληματικών διαχρονικού δικαίου, τόσο σε σχέση με το «*βασικό αδίκημα*» της παθητικής δωροδοκίας όσο και με αυτό του «*ξεπλύματος*».

Καθ' όσον αφορά στο αδίκημα της παθητικής δωροδοκίας, η εφαρμογή της αναδρομικώς ευμενέστερης ποινικής διάταξης είναι σχετικά «απλή υπόθεση». Το Ανώτατο Ακυρωτικό επιβεβαιώνει την κρίση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου ότι το αδίκημα της δωροδοκίας έχει υποπέσει σε πενταετή παραγραφή, καθώς ο κατηγορούμενος έλαβε ωφέλημα για «*μελλοντική*» υπηρεσιακή ενέργεια, που ανάγεται στα καθήκοντά του και ως εκ τούτου, ουδεμία κακουργηματική-επιβαρυντική περίπτωση συντρέχει.

Περισσότερο περίπλοκο ήταν το έργο της αναζήτησης της *lex mitior* για το παρεπόμενο αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομη δραστηριότητα, δεδομένου ότι το βασικό αδίκημα της δωροδοκίας είχε υποπέσει σε παραγραφή. Αρχικώς, από το ακροτελεύτιο εδάφιο του άρ. 3 παρ. 1 του Ν. 3424/2005⁹² συναγόταν ότι αν το βασικό αδίκημα είχε παραγραφεί αλλά τιμωρούνταν με ποινή φυλάκισης ανώτερη του ενός (1) έτους, δεν αιρόταν το αξιόποινο της

91. ΑΠ 135/2023, areiospagos.gr.

92. Ν. 3424/2005 (ΦΕΚ Α 305/13.12.2005) «Τροποποίηση, συμπλήρωση και αντικατάσταση διατάξεων του ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173 Α') και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες διατάξεις»: «*Σε περίπτωση εξάλειψης του αξιοποίνου ή απαλλαγής του υπαίτιου για το βασικό έγκλημα, αν αυτό τιμωρείται με φυλάκιση έως ένα (1) έτος, αίρεται το αξιόποινο ή απαλλάσσεται αντίστοιχα ο υπαίτιος και για τις πράξεις που προβλέπονται στο άρθρο 1 στοιχείο β'.*».

παρεπόμενης πράξης της νομιμοποίησης εσόδων. Στη συνέχεια, δεδομένου ότι καταργήθηκε η ως άνω διάταξη, ίσχυσε ο Ν. 3691/2008,⁹³ ο οποίος στο άρ. 45 παρ. 1 περ. ε' προβλέπει ότι ο δράστης του βασικού αδικήματος μπορεί να τιμωρηθεί για το παρεπόμενο αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων, «εφόσον τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι διαφορετικά από εκείνα του βασικού εγκλήματος». Σημειωτέον, με βάση το άρ. 45 παρ. 3 Ν. 3691/2008, αν και «στις περιπτώσεις εξάλειψης του αξιόποινου, αθώωσης λόγω του ότι η πράξη κατέστη ανέγκλητη ή απαλλαγής του υπαιτίου από την ποινή λόγω ικανοποίησης του ζημιωθέντος για το βασικό αδίκημα, για το οποίο προβλέπεται ότι η ικανοποίηση του ζημιωθέντος επιφέρει αυτό το αποτέλεσμα, [...] και για τις συναφείς πράξεις νομιμοποίησης εσόδων», η ρύθμιση αυτή δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση εξάλειψης αξιόποινου λόγω παραγραφής.⁹⁴

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η ποινική μεταχείριση του «ξεπλύματος» εξαρτάται από τον νομικό χαρακτηρισμό του «βασικού αδικήματος» –εν προκειμένω, της δωροδοκίας– ως πλημμελήματος ή κακουργήματος, ανεξάρτητα από το αν έχει υποπέσει σε παραγραφή. Σχετικώς, ίσχυσαν διαχρονικά δύο νομοθετικά καθεστώτα. Κατ' αρχάς, δυνάμει του άρ. 45 παρ. 1 περ. β' Ν. 3691/2008, η παθητική δωροδοκία συνιστά ένα από τα «βασικά αδικήματα» η διάπραξη των οποίων στοιχειοθετεί επιβαρυντική περίπτωση νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, που τιμωρείται με ποινή κάθειρξης και χρηματική ποινή από 30.000 έως 1.500.000 ευρώ.⁹⁵ Τούτου δοθέντος, σε περίπτωση κατάφασης της πλημμεληματικής μορφής δωροδοκίας του άρ. 235 ΠΚ, δύο ήταν οι εκδοχές για τη θεμελίωση του παρεπόμενου αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από τέτοια πράξη. Είτε, κατά ρητή πρόβλεψη του άρ. 45 παρ. 1 περ. η' του Ν. 3691/2008, ακόμα και αν η απειλούμενη ποινή για το βασικό αδίκημα της δωροληψίας ήταν φυλάκιση, δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί η προνομιούχος πλημμεληματική μορφή του άρ.

93. Ν. 3691/2008 (ΦΕΚ Α 166/5.8.2008) «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και Άλλες διατάξεις (εφεξής Ν. 3691/2008) - Άρθρο 45 περ. ε': «Η ποινική ευθύνη για το βασικό αδίκημα δεν αποκλείει την τιμωρία των υπαιτίων (αυτουργού και συμμετόχων) για τις πράξεις των στοιχείων α', β' και γ' της παραγράφου αυτής, εφόσον τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι διαφορετικά από εκείνα του βασικού αδικήματος».

94. Η αυτή ρύθμιση διατηρήθηκε και στο άρ. 39 παρ. 3 του Ν. 4557/2018. Ίδετε και Σοφός Θ./Οικονόμου Α., Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Τεύχος 2ο σε: Παύλου Σ. /Σάμιος Θ. (επιμ.), Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 2020, Π.Ν. Σάκουλας, σ. 10.

95. Άρθρο 45 παρ. 1 εδ. β': «Ο υπαίτιος των πράξεων του προηγούμενου στοιχείου α' τιμωρείται με κάθειρξη και με χρηματική ποινή από τριάντα χιλιάδες (30.000) ευρώ έως ένα εκατομμύριο πεντακόσιες χιλιάδες (1.500.000) ευρώ, αν έδρασε ως υπάλληλος υπόχρεου νομικού προσώπου ή αν το βασικό αδίκημα περιλαμβάνεται στα αδικήματα των στοιχείων γ', δ' και ε' του άρθρου 3 του παρόντος, ακόμη και αν για αυτά προβλέπεται ποινή φυλάκισης» (υπογράμμιση της γράφουσας).

45 παρ. 1 περ. στ'⁹⁶ του νόμου αυτού και, ως εκ τούτου, το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα θα παρέμενε *κακούργημα*.⁹⁷ Είτε, δεδομένου ότι το άρ. 45 παρ. 1 περ. η' δεν περιλαμβάνει σχετική ρητή πρόβλεψη, θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής η διάταξη του άρ. 45 παρ. 1 περ. θ', κατά την οποία εφόσον για το βασικό αδίκημα της δωροληψίας προβλεπόταν φυλάκιση και τα προκύψαντα έσοδα δεν υπερέβαιναν το ποσό των 15.000 ευρώ, η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα θα ήταν *πλημμεληματική*.⁹⁸

Οι εν λόγω νομοθετικές προβλέψεις τροποποιήθηκαν εκ νέου διά του Ν. 4557/2018, ο οποίος διατήρησε μεν την παθητική δωροδοκία ως βασικό αδίκημα (άρ. 4 περ. γ'), μετέβαλε όμως την ποινική μεταχείριση του «ξεπλύματος» σε περίπτωση που το αδίκημα του άρ. 235 ΠΚ τιμωρούνταν σε βαθμό πλημμελήματος. Με το άρ. 39 παρ. 1 εδ. δ' Ν. 4557/2018 –όπως αντικαταστάθηκε με το άρ. 6 του Ν. 4816/2021– ορίστηκε ότι αν το βασικό αδίκημα (π.χ. δωροληψία) τιμωρείται σε βαθμό πλημμελήματος, τότε, *ανεξαρτήτως του ύψους των εγκληματικών εσόδων*, το παρεπόμενο αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες τιμωρείται σε βαθμό πλημμελήματος με φυλάκιση έως τρία (3) έτη και χρηματική ποινή έως τριακόσιες (300) ημερήσιες μονάδες.⁹⁹

Συγκρίνοντας τα ως άνω εκτεθέντα νομοθετικά καθεστώτα, προκύπτει ότι «σύμφωνα με το άρ. 2 ΠΚ, σε περίπτωση που τα εγκληματικά έσοδα από τη δωροληψία είναι μεγαλύτερα των 15.000 ευρώ, θα εφαρμοσθεί ως ευμενέστερη η ισχύουσα διάταξη του άρ. 39 παρ. 1 εδ. δ' Ν. 4557/2018 (όπως αντικαταστάθηκε με το άρ. 6 Ν. 4816/2021)», ενώ «αν τα έσοδα αυτά είναι λιγότερα των 15.000 ευρώ, θα εφαρμοσθεί ως ευμενέστερη η προϊσχύσασα όμοια ρύθμιση των άρ. 45 παρ. 1 εδ. θ' του Ν. 3691/2008 και 39 παρ. 1 εδ. θ' του Ν. 4557/2018, με την επισημείωση ότι στις δύο περιπτώσεις η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες τιμωρείται σε βαθμό πλημμελήματος». Ενόψει τούτων, ο Άρειος Πάγος κατέληξε στο συμπέρασμα

96. Η προνομιούχα μορφή του άρ. 45 παρ. 1 εδ. στ' όριζε ότι: «Αν η προβλεπόμενη ποινή για το βασικό αδίκημα είναι η φυλάκιση, ο υπαίτιος αυτού τιμωρείται για το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και με χρηματική ποινή από δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ έως πεντακόσιες χιλιάδες (500.000 ευρώ). [...]».

97. Άρθρο 45 παρ. 1 εδ. η': «Οι διατάξεις των στοιχείων στ' και ζ' δεν ισχύουν στις περιπτώσεις του στοιχείου γ' και στα βασικά αδικήματα που αναφέρονται στην περίπτωση β' του παρόντος άρθρου».

98. Άρθρο 45 παρ. 1 εδ. θ': «Αν η προβλεπόμενη ποινή για βασικό αδίκημα είναι φυλάκιση και τα προκύψαντα έσοδα δεν υπερβαίνουν το ποσόν των δεκαπέντε χιλιάδων (15.000) ευρώ, η ποινή για το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι φυλάκιση έως δύο ετών [...]».

99. Ν. 4557/2018 (ΦΕΚ Α 139/30.7.2018) «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις» - Άρθρο 39 παρ. 1 εδ. δ': «Αν το βασικό αδίκημα τιμωρείται σε βαθμό πλημμελήματος, η ποινή για το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι φυλάκιση έως τρία (3) έτη και χρηματική ποινή έως τριακόσιες (300) ημερήσιες μονάδες. Αν η πράξη τελέστηκε κατ' επάγγελμα επιβάλλονται οι κυρώσεις της περ. γ'».

ότι εφόσον το βασικό αδίκημα της παθητικής δωροληψίας χαρακτηρίζονταν ως πλημμέλημα, τότε αντιστοίχως και το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα ύψους 600 ευρώ θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί ως πλημμέλημα και άρα να παύσει οριστικά η ποινική δίωξη λόγω παραγραφής.

Αδιαμφισβήτητα, η υπό εξέταση απόφαση αναδεικνύει με εναργή τρόπο το περίπλοκο έργο του εφαρμοστή του δικαίου, ιδίως όταν καλείται να αντιμετωπίσει διαχρονικού δικαίου προβληματικές σε δύο επίπεδα: αφενός, στο βασικό αδίκημα της δωροδοκίας, και, αφετέρου, στο έγκλημα συνάφειας της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα.

III. Τα διαχρονικώς αναπάντητα ερωτήματα από τον ιστορικό νομοθέτη ως αίτιο της αναποτελεσματικότητας των διατάξεων περί δωροδοκίας-δωροληψίας

Ο Μπιτζιλέκης διατυπώνει ένα εύλογο ερώτημα, το οποίο προκύπτει αβίαστα από την επισκόπηση των πολλαπλών και ουσιωδών προβληματικών διαχρονικού δικαίου που ανακύπτουν στα αδικήματα δωροδοκίας: *πώς είναι δυνατόν μια τόσο εκτεταμένη και αυστηρή ποινική καταστολή να μην καταφέρνει να εξυγιάνει την λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να εξακολουθεί να βρίσκεται στην πρώτη θέση των πλέον διεφθαρμένων κρατών σε ευρωπαϊκό επίπεδο;*¹⁰⁰ Κατά την άποψη της γράφουσας, τα αίτια για την παραδεδεγμένη αναποτελεσματικότητα των διατάξεων δωροδοκίας οφείλουν να αναζητηθούν όχι μόνο στην ενδεχόμενη «κακοτεχνία» των διατάξεων καθ' εαυτές, αλλά κυρίως στην αναποφασιστικότητα του νομοθέτη αναφορικά με καίρια στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης του αδικήματος, καθώς και της συστηματικής ένταξής του στον Ποινικό Κώδικα.

1. Σχέση ανάμεσα στην ενεργητική και την παθητική δωροδοκία

Ένα από τα θεμελιώδη ζητήματα για τα οποία ο νομοθέτης δεν έχει σχηματίσει αποκρυσταλλωμένη γνώμη αφορά την αξιολογική σχέση ανάμεσα στην ενεργητική και την παθητική δωροδοκία, και ιδίως το ερώτημα αν θα τιμωρούνται με το ίδιο ή διαφορετικό πλαίσιο ποινής. Υπενθυμίζεται ότι δωροληψία και δωροδοκία συνιστούν εγκλήματα «συναντώμενης δράσης» (*Begegnungsdelikte*), υπό την έννοια ότι είναι αναγκαία η εκούσια σύμπραξη περισσότερων προσώπων με αντίρροπη όμως κατεύθυνση.¹⁰¹ Με άλλα λόγια, οι πράξεις του

100. Μπιτζιλέκης Ν., Η σύγχρονη διαμόρφωση των εγκλημάτων δωροδοκίας κατά τον Ποινικό Κώδικα- Ένα παράδειγμα μετανεωτερικού δικαίου, ό. π., σ. 173.

101. Αδόμπος Β., Δωροληψία υπαλλήλου, δωροδοκία και εκβίαση Σταθμίσεις οντολογικής και αξιολογικής συσχέτισης, ΠοινΧρ 2024, σ. 488 επ.· Δημήτραινας Γ., Εκβίαση και δωροδοκία δικαστή: η δογματική συνάντηση δύο

δωροδότη και του δωρολήπτη συνιστούν μια «εγκληματική ενότητα».¹⁰² Αρχικώς, από τη θέση σε ισχύ του παλαιού ΠΚ 1950 έως την τροποποίηση των διατάξεών του με το Ν.Δ. 1234/1972, προβλεπόταν διαφορετική ποινική μεταχείριση για την ενεργητική και την παθητική δωροδοκία, η οποία τιμωρείτο αυστηρότερα με την αιτιολογία ότι ο υπάλληλος, προχωρώντας στην απαίτηση ή αποδοχή δώρων ή ανταλλαγμάτων, προσβάλλει και ένα ιδιαίτερο καθήκον πίστης προς την υπηρεσία του.¹⁰³ Το καθεστώς αυτό μεταβλήθηκε με το Ν.Δ. 1234/1972 και ο νομοθέτης επέλεξε την εξίσωση της ποινικής αντιμετώπισης ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας. Υιοθετήθηκε τότε η άποψη ότι η ευνοϊκότερη μεταχείριση της ενεργητικής δωροδοκίας είναι άστοχη, υπό την έννοια ότι στην πράξη είναι σχεδόν αδύνατο να αποδειχτεί ποιος προκάλεσε την τέλεση του (ενιαίου) εγκλήματος, ώστε να μπορεί να δικαιολογηθεί η διαφορετική ποινική μεταχείριση των δραστών.¹⁰⁴

Η προσέγγιση του νομοθέτη όσον αφορά την αξιολογική σχέση ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας γίνεται ακόμη πιο δυσδιάκριτη με την τροποποίηση της νομοτυπικής υπόστασης των αδικημάτων διά του Ν. 4254/2014. Εν προκειμένω, ο νομοθέτης φαίνεται να αντιμετώπισε ευνοϊκότερα την ενεργητική δωροδοκία, δεδομένου ότι θέσπισε πρόσθετες διακεκριμένες παραλλαγές μόνο στην περίπτωση της παθητικής δωροδοκίας, αν η τέλεση της πράξης έλαβε χώρα κατ'επάγγελμα ή κατά συνήθεια, καθώς και λόγω της «*ιδιαίτερα μεγάλης αξίας*» του ωφελήματος. Συνάμα, επέλεξε να μην τιμωρούνται οι μη συνδεόμενες με συγκεκριμένη υπηρεσιακή ενέργεια παροχές για την δημιουργία «*ευνοϊκού κλίματος*» υπέρ του δότη, με την αιτιολογία ότι επιφορτισμένος με την προάσπιση της εμπιστοσύνης του κοινού στην ακεραιότητα και αμεροληψία της δημόσιας υπηρεσίας είναι καταρχήν ο ίδιος ο υπάλληλος.¹⁰⁵ Ακολουθώντας, με το νέο ΠΚ στην αρχική του μορφή (Ν. 4619/2019), υιοθετήθηκε από το νομοθέτη μια προδήλως ευνοϊκότερη αντιμετώπιση της ενεργητικής δωροδοκίας έναντι της παθητικής, ήτοι θεσπίστηκε αποκλειστικά πλημμεληματική μορφή του αδικήματος της ενεργητικής δωροδοκίας, ακόμα και στην περίπτωση που η υπηρεσιακή ενέργεια ή παράλειψη αντίκειται στα καθήκοντα του υπαλλήλου, ενώ η αντίστοιχη παθητική δωροδοκία επέσυρε κακουργηματική ποινή. Κατά την Αιτιολογική Έκθεση του επί του τελικού σχεδίου του νέου ΠΚ (Ν. 4619/2019), η μεγάλη από-

εγκλημάτων επικοινωνιακής σχέσης, ΠοινΔικ 2016, σ. 353.

102. Μπιτζιλέκης Ν., Υπηρεσιακά Εγκλήματα, 2024, σ. 77.

103. Αιτιολογική Έκθεση Σχεδίου Ποινικού Κώδικα 1933, σ. 422 («Ο δεκάσμος είναι αδίκημα ελαφρότερον τιμωρητέον, διότι ο δεκάζων παραβαίνει μόνον τα καθήκοντά του ως πολίτου, ενώ ο δωροληπτών παραβαίνει και τα ιδιαίτερα καθήκοντα της υπηρεσίας του, καίτοι ζωνρώς υποστηρίζεται ότι ο δεκάζων είναι συνήθως ο θέτων εις πειρασμόν τον δωροδοκούμενον υπάλληλον και ότι υπάρχουν πολλοί περιπτώσεις καθ'αυτὸν ο δευτερος είναι οικτρὸν θύμα αδυσωπήτων αναγκών ενώ ο πρώτος εκμεταλλευτὴς αὐτῶν»).

104. Ντζιώρας Δ., ό. π., σ. 648 επ.· Ζαγκαρόλα Ι., ό. π., σ. 157 επ.

105. Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν 4046/2012 και άλλες διατάξεις» (Ν 4254/2014), σ. 57.

κλιση στην ποινική αντιμετώπιση της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας αιτιολογείται εκ του γεγονότος ότι *«επιφορτισμένος με την προάσπιση της ακεραιότητας και αμεροληψίας κατά την εκτέλεση της δημόσιας υπηρεσίας είναι καταρχήν ο ίδιος ο υπάλληλος, και όχι ο ιδιώτης, του οποίου οι πράξεις δημιουργούν μόνον κίνδυνο για το έννομο αγαθό»*.¹⁰⁶ Εν συνεχεία, δυνάμει του άρ. 43 του Ν. 4855/2021 κατέστη αυστηρότερος ο ποινικός κολασμός της ενεργητικής δωροδοκίας διά της προβλέψεως ως προς το βασικό αδίκημα όμοιας ποινής με την παθητική δωροδοκία, ήτοι φυλάκισης τουλάχιστον τριών ετών σωρευτικά με χρηματική ποινή. Αντιθέτως, διατηρήθηκε η βαρύτερη τιμώρηση της κακουργηματικής μορφής της παθητικής δωροδοκίας –*κάθειρξη έως δέκα (10) έτη και χρηματική ποινή*– έναντι της ενεργητικής –*κάθειρξη έως οκτώ (8) έτη και χρηματική ποινή*.¹⁰⁷ Επ' αυτής της διαφοροποίησης, η Αιτιολογική Έκθεση σιωπά, καθιστώντας έτι περαιτέρω δυσχερή την κατανόηση της βούλησης του νομοθέτη σχετικά με την ύπαρξη αναγκαιότητας –ή μη– για τη διακριτική μεταχείριση παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας. Υπό το ισχύον νομοθετικό καθεστώς, όσον αφορά τη βασική μορφή των αδικημάτων ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας, η ποινική μεταχείριση παραμένει εν πολλοίς όμοια –τουλάχιστον ως προς τις στερητικές της ελευθερίας ποινές–, ενώ αυστηρότερη είναι η διακεκριμένη παραλλαγή της παθητικής δωροδοκίας έναντι της ενεργητικής, τόσο σε επίπεδο στερητικών της ελευθερίας όσο και χρηματικών ποινών.

Παρατηρείται ότι διαχρονικά ο βασικός λόγος για τον οποίο επιλέγεται από το νομοθέτη η αυστηρότερη ποινική μεταχείριση της παθητικής δωροδοκίας έναντι της ενεργητικής σχετίζεται με το γεγονός ότι ο υπάλληλος-δωρολήπτης φέρει το βάρος προστασίας του εννόμου αγαθού, ήτοι της *«καθαρότητας της υπηρεσίας»* –του *«αχρημάτιστου της υπηρεσίας»*– της *«αξιοπιστίας της υπηρεσίας»*.¹⁰⁸ Ανεξάρτητα από τη συζήτηση περί του φορέα του εννόμου αγαθού, χρήζει αναφοράς και ένα έτερο επιχείρημα, που απηχεί εν πολλοίς μια πάγια κοινωνική αντίληψη για τα αδικήματα δωροδοκίας, αλλά συνάμα τυγχάνει και δογματικής θεμελίωσης. Πράγματι, η πιο χαρακτηριστική περίπτωση δωροδοκίας για τον μέσο κοινωνό αφορά στο, κατά την καθομιλουμένη, «φακελάκι» που απαιτεί ο ιατρός από τον ασθενή προκειμένου να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες.¹⁰⁹ Σε αυτό το πλαίσιο, ο αυστηρότερος κολασμός του δωρολήπτη-ια-

106. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4619/2019 στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», σ. 49-50.

107. **Άρθρο 235 παρ. 2 ΠΚ** (κατόπιν της τροποποίησης με το άρθρο 43 του Ν. 4855/2021) *«Αν η ως άνω ενέργεια ή παράλειψη του υπαιτίου αντίκειται στα καθήκοντα του, τιμωρείται με κάθειρξη έως δέκα (10) έτη και χρηματική ποινή»* | **Άρθρο 236 παρ. 2 ΠΚ** (κατόπιν της τροποποίησης με το άρθρο 43 του Ν. 4855/2021) *«Αν η ως άνω ενέργεια ή παράλειψη αντίκειται στα καθήκοντα του υπαλλήλου, ο υπαίτιος τιμωρείται με κάθειρξη έως οκτώ (8) έτη και χρηματική ποινή»*

108. Όπως εκφράζεται εναργώς στην Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4619/2019 στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», σ. 49-50. Επί των πλειόνων απόψεων σχετικά με το προστατευόμενο έννομο αγαθό στα αδικήματα δωροδοκίας, ιδετε ενδεικτικώς Μπιτζιλέκη Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, ό. π., σ. 87-95.

109. Τα αυτά πραγματικά περιστατικά συνθέτουν το «ιστορικό» της απόφασης ΑΠ 123/2022, η οποία σχολιάστηκε ανωτέρω υπό το πρίσμα του διαχρονικού δικαίου. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι εν προκειμένω δεν ασκήθηκε ποινική

τρού έναντι του δωροδότη-ασθενούς εκπορεύεται από την οντολογική συσχέτιση ανάμεσα στα αδικήματα της εκβίασης και της παθητικής δωροδοκίας, εδράζεται δηλαδή στην αντίληψη ότι ο δωροδότης μπορεί να είναι ταυτόχρονα και εκβιαζόμενος.¹¹⁰ Υπό αυτό το πρίσμα, το ρήμα «ζητώ» έχει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της επιτακτικής *απαίτησης*, υπό την έννοια ότι αν δε δοθεί το ωφέλημα, ο υπάλληλος θα διαμορφώσει την υπηρεσιακή του δραστηριότητα κατά τρόπο αντίθετο προς τα συμφέροντα του πολίτη-δωροδότη.¹¹¹ Σε κάθε περίπτωση, ένα συμβάν δωροληψίας πληροί το πραγματικό του αδικήματος της εκβίασης, εφόσον υποβόσκει η απειλή μη προσήκουσας εκτέλεσης της υπηρεσιακής ενέργειας και, εν προκειμένω, καθίσταται πρόδηλος ο «εκβιαστικός»-«εξαναγκαστικός» χαρακτήρας της απαίτησης του ωφελήματος.¹¹²

2. Διακεκριμένη παραλλαγή του αδικήματος με βάση το ύψος του ωφελήματος

Εκτός των ανωτέρω, βασικό αίτιο της αναποτελεσματικότητας των διατάξεων 235-236 ΠΚ για την καταπολέμηση των αδικημάτων δωροδοκίας συνιστά το πλήθος διαχρονικού δικαίου προβληματικών που ανακύπτουν λόγω των συχνών νομοθετικών παρεμβάσεων, με σύνθηρες αποτέλεσμα την πλήρη ατιμωρησία. Όσον αφορά την περίπτωση, κυρίως, της παθητικής δωροδοκίας που εξετάστηκε ανωτέρω, σημαντικός προβληματισμός από την άποψη του διαχρονικού δικαίου ανέκυψε λόγω του ότι από το 2008 έως και το 2014 ο νομοθέτης επέλεξε ως κριτήριο για την θέσπιση διακεκριμένης μορφής αδικήματος την αξία του ωφελήματος.¹¹³

δίωξη για εκβίαση.

110. *Αδάμπαρ Β.*, ό. π., σ. 488 επ. Αντίστοιχα, σημειώνεται ότι στην απόφαση ΑΠ 1302/2022, της οποίας τα πραγματικά περιστατικά αναλύονται ανωτέρω, ο δωρολήπτης είχε καταδικαστεί από το δικαστήριο της ουσίας και για το αδίκημα της εκβίασης. Ωστόσο, η απόφαση αναιρέθηκε λόγω ελλειπούς αιτιολογίας. Συμπληρωματικώς, *ιδετε* και ΑΠ 534/1998, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, όπου μέλος ΔΕΠ ΑΕΙ απαίτησε από τους φοιτητές την καταβολή χρηματικού ποσού ως αναγκαία προϋπόθεση για να επιτύχουν στις εξετάσεις του μαθήματος που δίδασκε- προσεγγίζοντας το πραγματικό της εκβίασης, αν και δεν είχε ασκηθεί ποινική δίωξη για το συγκεκριμένο αδίκημα.

111. *Αδάμπαρ Β.*, ό. π., σ. 488 επ. Αναφορικά με τη συγκεκριμένη προβληματική *ιδετε* και *Δημήτρινας Γ.*, Εκβίαση και δωροδοκία δικαστή: η δογματική συνάντηση δύο εγκλημάτων επικοινωνιακής σχέσης, ό. π., σ. 353.

112. Αντίστοιχα αντιμετωπίζεται και η περίπτωση, κατά την οποία ο υπάλληλος απαιτεί την καταβολή ενός «ωφελήματος» με τη σημείωση ότι, σε αντίθετη περίπτωση, η ενέργεια –αν και άμεσα εφικτή– θα λάβει χώρα με αδικαιολόγητη καθυστέρηση για τον πολίτη, πλήττοντας τα οικονομικά του συμφέροντα. Επ' αυτού του προβληματισμού, προς την αντίθετη κατεύθυνση κινείται η υπ' αριθμ. 120/2025 απόφαση του Αρείου Πάγου (ΤΝΠ QUALEX). Εν προκειμένω, έγινε δεκτή αναίρεση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου για εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης (άρ. 510 παρ. 1 στ. Ε' ΚΠΔ), απορρίπτοντας το σκεπτικό της δευτεροβάθμιας απόφασης ότι η συμπεριφορά αστυνομικού που έλαβε ωφέλημα για μελλοντικές υπηρεσιακές ενέργειες, παρ' όλο που λόγω της υπηρεσιακής του θέσης γνώριζε εκ των προτέρων ότι δεν εδύνατο να πραγματοποιήσει πληροί το πραγματικό της απάτης του άρ. 386 παρ. 1 ΠΚ και όχι της παθητικής δωροδοκίας υπαλλήλου.

113. Ειδικότερα, διά του Ν. 3666/2008 θεμελιώθηκε κακουργηματική μορφή δωροδοκίας, όταν η αξία των ωφελημάτων υπερβαίνει τα 73.000 ευρώ. Στη συνέχεια, διά του Ν. 4055/2012 το ποσό αυτό αναπροσαρμόστηκε σε 120.000 ευρώ. Εν τέλει, ωστόσο, καταργήθηκε η διακεκριμένη παραλλαγή του αδικήματος διά του Ν. 4254/2014 όπου επελέγη το νόμιμο ή μη της υπηρεσιακής ενέργειας ως κριτήριο για την θέσπιση βαρύτερης μορφής του

Όσον αφορά την ουσία της, η εν λόγω νομοθετική επιλογή βρήκε τόσο υποστηρικτές όσο και πολέμιους στη θεωρία. Κατά την *Καϊάφα-Γκμπάντι*, θα έπρεπε να θεμελιώνει διακεκριμένη μορφή δωροληψίας και δωροδοκίας η μεγάλη αξία του ωφελήματος, εφόσον βέβαια έχει περιουσιακό χαρακτήρα, με την αιτιολογία ότι η αξία του δώρου που απαιτεί ο δημόσιος υπάλληλος αποτελεί ένδειξη για την σημασία της πράξης και συνάμα ισχυρότερο κίνητρο για τέλεση της «εξαγοραζόμενης» ενέργειας ή παράλειψης.¹¹⁴

Επιπροσθέτως, ο *Ζιούβας* υποστήριξε ότι η τυποποίηση διακεκριμένης παραλλαγής δωροδοκίας με βάση την αξία του ωφελήματος κατατείνει στην καταπολέμηση των περιπτώσεων «μείζονος διαφθοράς», ώστε να αποκλείεται η άκριτη εξίσωση της παραβατικότητας των «απλών υπαλλήλων» με τα υψηλά ιστάμενα στελέχη των δημοσίων δομών.¹¹⁵ Απεναντίας, ο *Μπιτζιλέκης* εξέφρασε δογματικές αμφιβολίες περί του περιουσιακού χαρακτήρα του αδικήματος της δωροδοκίας, καθώς και της σύνδεσης ανάμεσα στην αξία του ωφελήματος και την βαρύτητα της διαφθοράς, ως πυρήνα των αδικημάτων δωροδοκίας. Περαιτέρω, επισήμανε ότι, ενώ στην περίπτωση της παθητικής δωροδοκίας το κέντρο βάρους πράγματι τίθεται στο «ωφέλημα» που λαμβάνει ο υπάλληλος αυξάνοντας τα περιουσιακά του οφέλη διά της εκμεταλλεύσεως της υπηρεσιακής του θέσης, στην ενεργητική δωροδοκία κρίσιμη είναι η αντιπαροχή, ήτοι η τέλεση της υπηρεσιακής ενέργειας ή παράλειψης που ζητείται από τον υπάλληλο ή την έχει υποσχεθεί ή εν τέλει έχει παρασχεθεί σε αυτόν.¹¹⁶

3. Διακριτή ποινική μεταχείριση ανάμεσα στη δωροδοκία

«χάριν παρανόμων πράξεων» και «χάριν νομίμων πράξεων» - ΑΠ 1470/2024

Εκ των ανωτέρω επισημάνσεων αναδεικνύονται εναργώς τα δογματικά άτοπα που προκύπτουν από την αντιμετώπιση της δωροδοκίας ως οιονεί *περιουσιακού* αδικήματος. Ως εκ τούτου, διά του Ν. 4254/2014 εγκαταλείφθηκε πλήρως η «λογική της διατίμησης» στα αδικήματα δωροδοκίας, δεδομένου ότι ως κριτήριο στοιχειοθέτησης διακεκριμένης παραλλαγής υιοθετήθηκε το παράνομο ή μη της υπηρεσιακής ενέργειας ή παράλειψης στην οποία προβαίνει ο υπάλληλος. Εν τούτοις, και η θεμελίωση κακουργηματικής περίπτωσης με κριτήριο το αν η υπηρεσιακή ενέργεια ή παράλειψη «αντίκειται στα καθήκοντα» του υπαλλήλου προσέκρουσε σε αντιρρήσεις εκ μέρους της θεωρίας. Σύμφωνα με την *Καϊάφα-Γκμπάντι*, ο νόμιμος ή παράνομος

αδικήματος.

114. *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ. (επιμ.) / Ζαχαριάδης Α. / Καζανάς Α.-Τ. / Ναζίρης Ι. / Παπακυριάκου Θ. / Χατζηκώστας Κ. / Χατζηνικολάου Ν.*, Οικονομικό έγκλημα και διαφθορά στον δημόσιο τομέα, ό. π., σ. 55 επ.

115. *Ζιούβας Δ.*, Ελλείμματα στην ποινική αντιμετώπιση της μείζονος διαφθοράς (grand corruption) στην Ελλάδα σε: *Ζιούβας Δ. (επιμ.) Ποινικό Δίκαιο και αντεγκληματική πολιτική κατά της διαφθοράς*, 2018, Ευρωπαϊκές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, σ. 379-399.

116. *Μπιτζιλέκης Ν.*, Η σύγχρονη διαμόρφωση των εγκλημάτων δωροδοκίας κατά τον Ποινικό Κώδικα- Ένα παράδειγμα μετανεωτερικού δικαίου, ό. π., σ. 154.

χαρακτήρας της υπηρεσιακής ενέργειας ή παράλειψης δεν θα έπρεπε να αποτελεί κριτήριο διαβάθμισης της ποινικής ευθύνης, αφού η τυχόν πρόσθετη απαξία δύναται να καλύπτεται από τις επιμέρους νομοτυπικές μορφές των υπηρεσιακών εγκλημάτων, όπως από το έγκλημα της παράβασης καθήκοντος ή ακόμα και από διακρίσεις στο πεδίο της επιμέτρησης της ποινής, εντός όμως του αφηρημένα απειλούμενου πλαισίου ποινής. Κατά την άποψη αυτή, η διακριτή διαβάθμιση της ποινικής ευθύνης θα οδηγούσε σε διπλή απαξιολόγηση από τη στιγμή που ο παράνομος χαρακτήρας της υπηρεσιακής ενέργειας ή παράλειψης επιβαρύνει την ποινή της δωροληψίας και συνάμα αξιολογείται αυτόνομα στο πλαίσιο ενός άλλου εγκλήματος.¹¹⁷ Πέραν δε αυτού, η *Συμεωνίδου-Καστανίδου* επισημαίνει και υιοθετεί το επιχείρημα της Αιτιολογικής Έκθεσης του Ν.Δ. 1234/1972, με το οποίο καταργήθηκε τότε η διάκριση μεταξύ δωροδοκίας «*χάριν νομίμων πράξεων*» και «*χάριν παρανόμων πράξεων*», υπό την έννοια ότι δημιουργεί στην πράξη ερμηνευτικά προβλήματα και δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες της καθημερινής ζωής, εφόσον υπάρχουν πράξεις, νόμιμες μεν κατ' επίφαση, που όμως είναι ευθέως αντίθετες προς τον ηθικό νόμο ή τους κανόνες χρηστής διοίκησης.¹¹⁸

Επιπλέον, σύμφωνα με τον *Ζιούβα*, η εν λόγω διάκριση είναι προβληματική για πράξεις που συνιστούν άσκηση διακριτικής ευχέρειας του υπαλλήλου, επισημαίνοντας ότι σε κάθε περίπτωση, είτε η επιδιωκόμενη με τη δωροδοκία πράξη αντίκειται στα καθήκοντα του εντολοδόχου (*παράνομη πράξη*) είτε πρόκειται για πράξη αναγόμενη σε αυτά (*νόμιμη πράξη*), ο εντολοδόχος παραβαίνει την υποχρέωσή του για αχρημάτιστη διεξαγωγή της σχέσης εντολής (breach of fiduciary duty).¹¹⁹ Αντίστοιχα, ο *Μπιτζιλέκης* υπογραμμίζει τις περιπτώσεις άσκησης διακριτικής ευχέρειας του υπαλλήλου ως «*βασικό πρόβλημα στην κρίση για το παράνομο της υπηρεσιακής ενέργειας*», το οποίο, όμως, επιλύεται με βάση το κανονιστικό πλαίσιο άσκησης της αρμοδιότητάς του, τις γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου, καθώς και τους κανόνες της χρηστής διοίκησης.¹²⁰

Υπέρ της ως άνω διάρθρωσης των αδικημάτων δωροδοκίας, που αποτελεί και την ισχύουσα επιλογή του νομοθέτη, τάχθηκε ο *Ανδρουλάκης*, ο οποίος αναφέρει ότι: «*Προς την προσβολή της αχρηματίστου και καθαράς διεξαγωγής της υπηρεσίας και της εμπιστοσύνης επί την τοιαύτην διεξαγωγήν, χωρεί [...] επί δωροδοκίας χάριν παρανόμων πράξεων και η παραχάραξις πλέον της κρατικής βουλήσεως*».¹²¹ Επ' αυτού, διαφωτιστική είναι και η Ειση-

117. *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ. (επιμ.) / Ζαχαριάδης Α. / Καζανάς Α.-Τ. / Ναζίρης Ι. / Παπακυριάκου Θ. / Χατζηκόστας Κ. / Χατζηνικολάου Ν.*, ό. π., σ. 52-56.

118. *Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε.*, ό. π., σ. 367 επ.

119. *Ζιούβας Δ.*, Ελλείμματα στην ποινική αντιμετώπιση της μείζονος διαφθοράς (grand corruption) στην Ελλάδα, ό. π., σ. 379-399.

120. *Μπιτζιλέκης Ν.*, Υπηρεσιακά εγκλήματα, 2024, σ. 124-125. Επ' αυτού του θέματος, ίδετε και *Ανδρουλάκη Ν.*, Περί της δωροδοκίας υπαλλήλων ασκούντων διακριτικήν εξουσίαν, *ΠοινΧρον* 1963, σ. 129 επ.

121. *Ανδρουλάκης Ν.*, *Ιδιωτική γνωμοδότησις*, *ΠοινΧρον* 1984, σ. 635 επ.

γητική Έκθεση του Ν. 4254/2014, κατά την οποία «η απαξία της πράξης είναι μικρότερη αν η ιδιοτελής χρήση της ανατεθειμένης στον υπάλληλο υπηρεσίας συνίσταται στην αποκόμιση προσωπικού ωφελήματος για μία υπηρεσιακή ενέργεια (ή την παράλειψή της), στην οποία αυτός θα προέβαινε ακόμα κι αν δεν είχε λάβει το δώρο, ενώ, αντιθέτως, η πρόθεση εκτροπής της υπηρεσιακής λειτουργίας σε ένα αποτέλεσμα διαφορετικό από αυτά στο οποίο θα οδηγούσαν οι δέουσες υπηρεσιακές ενέργειες, συνιστά σημαντικά σοβαρότερη βλάβη του εννόμου αγαθού της ακεραιότητας της δημόσιας υπηρεσίας και της εμπιστοσύνης του κοινού σ' αυτήν, και γι' αυτό τιμωρείται βαρύτερα».¹²²

Κατά την άποψη της γράφουσας, η επικράτηση του κριτηρίου της στοιχειοθέτησης διακεκριμένης παραλλαγής αδικημάτων δωροδοκίας με βάση τη νομιμότητα ή παρανομία των υπηρεσιακών ενεργειών, αν και περισσότερο δογματικά και συστηματικά συνεπής σε σχέση με την εναλλακτική επιλογή της αξίας του ωφελήματος, παρουσιάζει ορισμένες νομολογιακές αρρυθμίες. Επισκοπώντας τις πρόσφατες νομολογιακές εξελίξεις, παρουσιάζεται μια τάση διεύρυνσης της εφαρμογής της διακεκριμένης περίπτωσης δωροδοκίας, όπου η υπηρεσιακή ενέργεια «αντίκειται στα καθήκοντα» του υπαλλήλου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά η ΑΠ 1470/2024, διά της οποίας έγινε δεκτή αναίρεση ασκηθείσα από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου κατά αθωωτικής απόφασης για τον αναιρετικό λόγο της υπέρβασης εξουσίας (άρ. 510 παρ. 1 στοιχ. Θ' ΚΠΔ) και της εσφαλμένης ερμηνείας και εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 235 ΠΚ (άρ. 510 παρ. 1 στοιχ. Ε' ΚΠΔ).¹²³

Στην προσβαλλόμενη και εντέλει αναιρεθείσα απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών, έγινε δεκτό ότι η πράξη των ιατρών-κατηγορούμενων, «στο πλαίσιο της επιστημονικής τους αυτονομίας, να συνταγογραφούν όχι μόνο με βάση τη δραστική ουσία, όπως ορίζεται στη σχετική υπουργική απόφαση, αλλά και με βάση την εμπορική ονομασία των φαρμακευτικών προϊόντων-ιδιοσκευασμάτων που περιείχαν τη δραστική αυτή ουσία», να προβαίνουν δηλαδή σε «κατευθυνόμενη συνταγογράφηση» έναντι αθέμιτων ωφελημάτων, συνιστά «νόμιμη υπηρεσιακή ενέργεια».

Στον αντίποδα, ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι η ως άνω περιγραφόμενη πράξη των ιατρών-κατηγορουμένων συνιστά κακουργηματική περίπτωση δωροδοκίας (άρ. 235 παρ. 2 ΠΚ), με την αιτιολογία ότι η υπηρεσιακή ενέργεια αντίκειται «στις υποχρεώσεις και τα καθήκοντά του, όπως αυτά διαγράφονται ή προκύπτουν από το νόμο και εν προκειμένω από τις διατάξεις των νόμων 4052/2012, 4093/2012 και 3418/2005, τους υπηρεσιακούς κανονισμούς, τις διατάξεις και τις οδηγίες των προϊσταμένων του, την υπηρεσιακή του σχέση ή τη φύση

122. Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις» (Ν. 4254/2014), σ. 55

123. ΑΠ 1470/2024, ΠονΧρ 2025, σ. 91 επ.

της υπηρεσίας του». Επιπροσθέτως, κρίθηκε ότι οι ιατροί-κατηγορούμενοι, παρ' όλο που πράγματι διέθεταν διακριτική ευχέρεια ως προς την επιλογή των προς συνταγογράφηση φαρμακευτικών σκευασμάτων, έδρασαν αντίθετα προς τον σκοπό αυτό, χωρίς να εμπνέονται από «αμεροληψία και δικαιοσύνη, υπό την έννοια ότι [...] ο αναφερόμενος χρηματισμός συνδέεται, αντικειμενικά, προς την υπηρεσιακή ενέργεια και έπαιξε ρόλο στην άσκηση της ανωτέρω διακριτικής εξουσίας».

Ο προσανατολισμός της νομολογίας στη διασταλτική εφαρμογή της κακουργηματικής παραλλαγής της δωροδοκίας-δωροληψίας για υπηρεσιακή ενέργεια που «αντίκειται στα καθήκοντα του υπαλλήλου» εγείρει αδιαμφισβήτητα προβληματισμό αναφορικά με τη συστηματική συνέπεια της διάταξης εν συνόλω. Δεδομένου ότι κάθε υπηρεσιακή ενέργεια/ παράλειψη που υποκινείται από «αθέμιτο ωφέλημα» προσβάλλει αυτονοήτως την «καθαρότητα της υπηρεσίας» και αντίκειται με κάποιον τρόπο στην εν ευρεία έννοια χρηστή διοίκηση, οφείλουμε να αναρωτηθούμε το εξής: υφίσταται πράγματι πεδίο εφαρμογής για την πλημμεληματική περίπτωση δωροδοκίας (άρ. 235 παρ. 1-236 παρ. 1 ΠΚ), ήτοι για υπηρεσιακές ενέργειες που απλώς «ανάγονται στα καθήκοντα» του υπαλλήλου;¹²⁴ Μήπως η νομολογική συρρίκνωση του πεδίου εφαρμογής της διάταξης που προβλέπει το βασικό έγκλημα εγείρει –και πάλι– ερωτήματα σχετικά με την καταλληλότητα του κριτηρίου θεμελίωσης της κακουργηματικής περίπτωσης δωροδοκίας, δηλαδή της νομιμότητας ή μη της υπηρεσιακής ενέργειας;

IV. Επίλογος – Συμπεράσματα

Εκ των ανωτέρω, προδήλως συνάγεται ότι ο αδιάλειπτος αγώνας της Πολιτείας για την «καταπολέμηση της διαφθοράς» διεξάγεται μετ' εμποδίων λόγω των αλληπάλληλων νομοθετικών τροποποιήσεων των αδικημάτων δωροδοκίας που συνιστούν, κατά κοινή ομολογία, τον πυρήνα αυτής. Τη στιγμή που οι διεθνείς συστάσεις κατατείνουν στην αυστηροποίηση του πλαισίου

124. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η μοναδική περίπτωση πλημμεληματικής δωροδοκίας για την οποία κρατεί ομοφωνία σε θεωρία και νομολογία αφορά στο λεγόμενο «γρηγορόσημο», ήτοι στην έναντι ωφελήματος επίσπευση μιας διαδικαστικής πράξης, εφόσον συντρέχουν άπασες οι νόμιμες προϋποθέσεις προς διενέργεια αυτής. Κατά τον Μπιτζιλέκη, πρέπει να νοηθεί ως παράβαση υπηρεσιακών καθηκόντων η παροχή διευκόλυνσης σε απλώς τυπικά ζητήματα μιας διαδικαστικής πράξης, εφόσον δεν παρακάμπτεται ο συστατικός τύπος της διαδικασίας (π.χ. αποκλειστικές προθεσμίες υποβολής αιτήσεων). Η ύπαρξη χρονικής λίστας προτεραιότητας αποσκοπεί αποκλειστικά στη διευκόλυνση της διαδικασίας και τη συντονισμένη εξυπηρέτηση των ενδιαφερομένων, ενώ σε καμία περίπτωση δεν αφορά στον συστατικό τύπο μιας υπηρεσιακής ενέργειας, ήτοι στις νόμιμες προϋποθέσεις για την τέλεση ή μη αυτής. Ίδτε Μπιτζιλέκη Ν., Υπηρεσιακά εγκλήματα, ό. π., σ. 124, και εκ της νομολογίας ΑΠ 623/2023 (ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ), ΑΠ 730/2022 (ΤΝΠ Ιστοσελίδα Αρείου Πάγου).

ποινών με στόχο την εξυγίανση των δημοσίων θεσμών, ο εφαρμοστής του δικαίου επιδίδεται κατά κύριο λόγο στο απαιτητικό έργο αναζήτησης της εφαρμοστέας *lex mitior*. Η επισκόπηση της πρόσφατης νομολογίας του Αρείου Πάγου προξενεί ανασφάλεια δικαίου και σύγχυση στον πολίτη, ως «*συγκοινωνό του δικαίου*», όσον αφορά τις αξιολογικές σταθμίσεις και επιδιώξεις του νομοθέτη αναφορικά με τα εγκλήματα διαφθοράς. Σε αυτό το πλαίσιο, καθίσταται περιττή οιαδήποτε προσπάθεια αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας του ισχύοντος νομοθετικού καθεστώτος, καθώς το νυν προβλεπόμενο αυστηρό και σύμφωνο με τα διεθνή πρότυπα πλαίσιο ποινών δεν έχει ακόμη τύχει ευρείας νομολογιακής εφαρμογής. Εν κατακλείδι, για την αντιμετώπιση των φαινομένων διαφθοράς στην Ελλάδα, ο νομοθέτης οφείλει να πράττει με σεβασμό στη δογματική ομοιογένεια, καθώς και στις θεμελιώδεις αρχές του Ποινικού Δικαίου, αξιοποιώντας διεπιστημονικά και εγκληματολογικά πορίσματα και παίρνοντας αποστάσεις από τη διαχρονικά αποσπασματική και μάλλον «τυχοδιωκτική» αντιμετώπιση των αδικημάτων δωροδοκίας.